

Важно је рећи да нису само ратна средства оно што чини неку војску, већ су то на првом месту људи, војници и официри, а међу њима је било много оних који заслужују поштовање, сећање и почасти, који су им годинама били неправедно одузети. Они су имали неограничену веру у своју мисију, веровали су да се задатак може испунити и полетели су у сусрет немачкој ратној машини. За њих је то био частан задатак. Не извршити га, било је срамно, ништа мање од издаје. Њима је историја доделила улогу да својом храброшћу, жудњом за слободом, својим оружјем и ратничком смрћу, одбране част отаџбине. Њихова борба није била бесмислена, они су у њу уложили све и положили своје животе на олтар слободе. Њихове кости нису у блиставим маузолејима и раскошним гробницама. Мање-више, сахрањени су тамо где их је задесила смрт. У музејима су њихове фотографије, делови опреме, остаци нагореле одеће, поломљени сатови, изрешетане торбице, непрочитана мајчина писма...

Књига *Битка за Београд – април 1941*, Александра Огњевића и Ђорђа Николића, попуњава једну зјапећу празнину стару готово 80 година. Она доноси један сасвим нови поглед на ове бурне догађаје, и то из првог реда учесника у њима. Извештаји ратних команданата, војних аташеа, ратни дневници јединица, оцене и коментари политичара и државника тога времена, дипломата и новинара, обичних људи, наших суграђана, историјски су извор првога реда. Свакоме ко буде желео да сазна и научи нешто више о овом значајном тренутку наше историје, али и онима који ће представљени материјал користити за своја даља истраживања, ова књига ће пружити прегршт могућности. Александар Огњевић и Ђорђе Николић су афирмисани аутори специјализовани за историју ваздухопловства, али овом књигом свакако додатно подижу свој ауторски ауторитет и дају значајан допринос изучавању наше националне историје и култури сећања.

Душан М. Бабац

It is important to mention that it is not only the weapons that make an army, but it is primarily the people, soldiers and Officers. Amongst them there were many who deserve respect, remembrance and tribute, which they were deprived from unjustly for years. They had unlimited belief in their mission. They believed that the tasks could be accomplished, and they took off to face the German war machine. For them it was an honourable mission. Not fulfilling it was shameful, and nothing less than a betrayal. The history gave them a role to with their honour, lust for freedom, their weapons and warrior death, defend the honour of the fatherland. Their fight was not meaningless as they gave their everything including their lives at the altar of freedom. Their bones are not resting in the shiny mausoleums or lavish tombs. More or less, they are buried there where they found their death. Their photographs, pieces of equipment, remains of burned clothing, broken watches, riddled bags, and unread mother's letters are in museums.

The book *Battle for Belgrade – April 1941* by Aleksandar Ognjević and Đorđe Nikolić fills a gaping void, which is almost 80 years old. It brings a completely new outlook of these turbulent events from the point of view of the direct participants. The reports from the war commanders, military attachés, unit war diaries, remarks and comments by the politicians and statesmen of the time period, diplomats and journalists, ordinary people, our fellow citizens, are a first rate historical source. For everyone that wishes to find and learn more about this important moment in our history, and those who will use the material in this book for their own further research, this book will provide numerous possibilities. Aleksandar Ognjević and Đorđe Nikolić are renowned authors specialized in the aviation history, but with this book they surely raise their authority and provide a significant contribution to the study of our national history and the culture of remembrance.

Dušan M. Babac

slglasnik.com

АЛЕКСАНДАР
М. ОГЊЕВИЋ

БОРЂЕ
И. НИКОЛИЋ

БИТКА
ЗА БЕОГРАД
АПРИЛ 1941

BATTLE
FOR BELGRADE
APRIL 1941

ALEKSANDAR
M. OGNJEVIĆ

ĐORĐE
I. NIKOLIĆ

СЛУЖБЕНИ
ГЛАСНИК

БИТКА
ЗА БЕОГРАД

АПРИЛ 1941

BATTLE
FOR BELGRADE

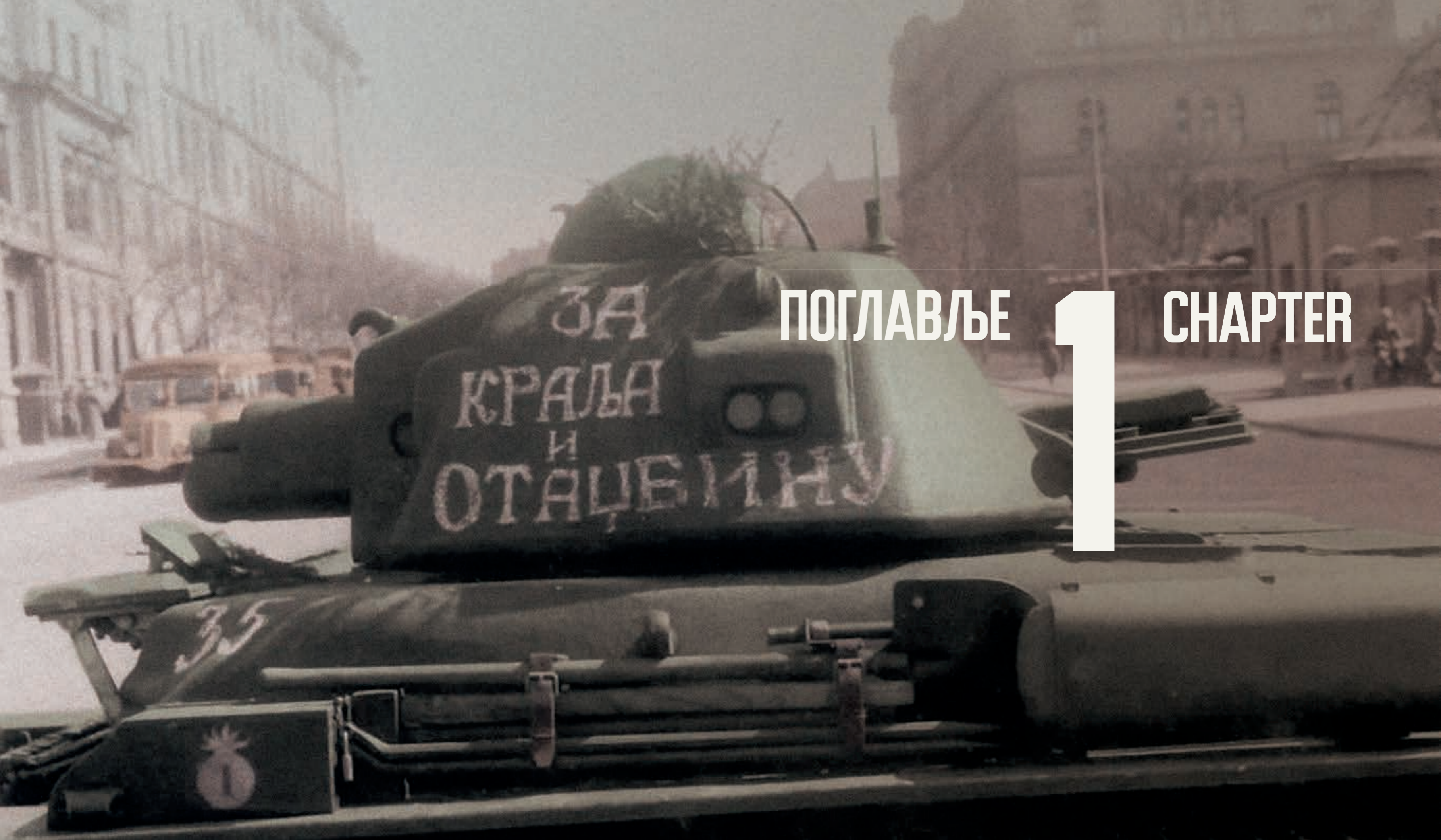
APRIL 1941

СЛУЖБЕНИ
ГЛАСНИК

АЛЕКСАНДАР М. ОГЊЕВИЋ
БОРЂЕ И. НИКОЛИЋ

ALEKSANDAR M. OGNJEVIĆ
ĐORĐE I. NIKOLIĆ

ПОГЛАВЛЪЕ

1

СНАРТЕР

Аутобус фирме „Митић“ крцат демонстрантима
креће се Крунском улицом (АЈ)
“Mitić” company bus full with protesters driving
through Krunska street (AJ)

НАПАД НА ИТАЛИЈАНЕ НА ВИДИКУ

Британци не би били изненађени кад би Југословени с леђа напали Италијане у Албанији. Могуће је да наде које су Британци полагали у Југословене, чије су тренутне акције биле окарактерисане као чист унутрашњи револт, не буду одмах остварене, али чини се да сви докази указују да ће Немци, шта год урадили, сада морати да ратују с војницима који су међу најбољима у Европи. Побуњени Југословени су, изгледа, предузели овај корак потпуно свесни његовог значења. Да су Немци,

the Yugoslavs are quite ready to go to war with Germany, Italy, Bulgaria and anybody else except Britain. There is good evidence here that this statement is true.

ATTACK ON ITALIANS SEEN INDEED

The British would not be surprised if the Yugoslavs within a short time were attacking the Italians in Albania from the rear. It may be that the British hopes on the Yugoslavs action is characterized for the moment as a purely internal revolt will not be immediately fulfilled but all evidence here

што се лако могло десити, одлучили да уђу у Југославију како би поново успоставили унутрашњи ред, вероватно би морали да се боре. Британци верују да преврат у Југославији неизбежно мора имати утицај на Грчку и Турску. У случају Грчке, та земља је већ узбуркана појачаним отпором Италијанима, па ће југословенски потез вероватно послужити да ојача грчко противљење немачкој претњи. У случају Турске, југословенски преврат ће вероватно, према британском мишљењу, учинити Турке још одлучнијима да се супротставе немачкој војсци уколико их ова нападне, а то би могло довести до продужења турске „безбедносне зоне“ на области изван турске територије. Револт је Британцима годио нарочито због тренутка који је одабран. Немци су, према британском мишљењу, мислили да ће све бити у реду с Југословенима и сад су ухваћени неспремни. Време побуне је посебно добро, мисле Британци, јер су Немци планирали да се предаја Југославије подудари с доласком Јосуке Мацуоке, јапанског министра спољних послова, у Берлин. Ако су Немци представили југословенски потпис као „дипломатски Данкерк“ за Британију, шта ће, питају се Британци, рећи јапанском државнику када тај потпис буде повучен? Могуће је чак да Британци припремају нешто конкретније за г. Мацуоку како би доказали да Немци нису једини који у овом рату преузимају иницијативу.

ЧЕРЧИЛ НАБРАЈА ПОБЕДЕ

Г. Черчил је данашње помињање улоге коју „читав англофони свет“ треба да игра направио на значајном месту у свом говору у коме се углавном бавио прегледом тока рата од тренутка када је постао премијер. Уследио је одмах након што је набројао британске победе, уз тврдњу да постоји још један узвишени догађај, који је још већи благослов од победа, а то је „уздицање духа велике америчке нације и њено све тесније повезивање с општим добром“. Велики део тога

tends to show that no matter what the Germans do, they are now going to have to fight some of the best soldiers in Europe. The revolting Yugoslavs took this step, it would appear, with full knowledge of what it meant. If the Germans, as seems possible, decide to go into Yugoslavia to restore internal order, they will probably find a fight on their hands. The British believe that the Yugoslav coup must inevitably have important reactions on both Greece and Turkey. In the case of Greece, that country is already heartened to intensified resistance against the Italians, and the Yugoslav action will probably serve to strengthen the Greeks against the German threat. In the case of Turkey, the Yugoslav coup will probably, in the British view, make the Turks even more determined to stand up against the German Army if it attacks them and it may even lead to extension of the Turkish “zone of security” to include areas outside Turkish territory. The revolt pleased the British particularly because of its timing. The Germans, in the British view, thought everything was going to be all right with the Yugoslavs, and now they have been caught off base. The time of the revolt was particularly good, in British eyes, because the Germans had timed the Yugoslav surrender to coincide with the arrival of Yosuke Matsuoka, Japanese Foreign Minister, in Berlin. If Germany hailed the Yugoslav signature as “a diplomatic Dunkerque” for Britain, what, ask the British, are they going to tell the Japanese statesman when that signature has been repudiated. It may even be that the British are preparing something more direct to show Mr. Matsuoka to prove that all the initiative is not on the German side in this war.

CHURCHILL LISTS VICTORIES

Mr. Churchill’s reference today to the role that should be played by “the whole English-speaking world” came at a significant point in a speech that dealt largely with a review of the course of the war since Mr. Churchill became Prime Minister. It followed directly after he had capped a list of British victories with the assertion that there was another supreme

ИЗЈАВА СЕ ОЧЕКУЈЕ ДАНАС

Очекује се да ће нови југословенски премијер сутра дати дуго одлагану изјаву на тему спољне политике. Претходно планирана за понедељак или уторак ове недеље, одложена је због застоја у српско-хрватским преговорима, као и неочекивано гневних напада у немачким новинама и на радију. Упркос жестоком, потпуно неоснованом карактеру немачких оптужби на рачун Србије за тероризам спрам немачке мањине, обавештени извори блиски влади рекли су вечерас писцу ових редова да ће изјава генерала Симовића следити општи оквир који је објављен прошле недеље. То значи да Југославија жели пријатељске односе са свим суседима, да настоји да очува своју неутралност и да ће поштовати све постојеће „јавне и отворене“ споразуме са свим нацијама, да је спремна на дијалог и преговоре о свим проблемима у било које време, али да је Југославија одлучна да употребом оружане силе пружи отпор свакој агресији и сачува свој интегритет по сваку цену. Шеф Мисије Југославије у Берлину Иво Андрић пренео је ове недеље Министарству спољних послова у Берлину поруку која је садржала готово идентичне ставове. И док је само неколицина дипломата и добро информисаних посматрача овде веровала да би та порука могла да спречи рат, постојали су неки угледни београдски извори који су вечерас изразили уверење да је допис који је доставио Андрић, заједно са званичном изјавом генерала Симовића, можда могао да одложи почетак непријатељства, макар за после викенда, што је Мачекова интервенција индиректно сугерисала. Срдачан тон данашње Мачекове загребачке изјаве и добро позната одбојност хрватског лидера према рату навели су неке најчешће добро обавештене посматраче да помисле да би он могао покушати да некаквом интервенцијом у последњем тренутку сачува мир. Истовремено се ти посматрачи нису превише надали да би тај покушај могао заиста бити успешан. Док је војна

this correspondent tonight that General Simovitch's declaration will follow the general outlines disclosed last week. That is that Yugoslavia, seeking friendly relations with all her neighbors, seeks to maintain her neutrality and will respect all outstanding "public and open" agreements with all nations, that Yugoslavia is willing to discuss and negotiate all problems at any time, but that Yugoslavia is determined

Краљ Петар II
с председником
и члановима пучистичке
владе (А)
King Peter II with the
president and the members
of the coup government (A)

to resist all aggression with force of arms and will preserve her integrity at all costs. Yugoslavia's Minister to Berlin, Ivo Andritch, carried a message to the Berlin Foreign Office this week couched in virtually the same terms. While few diplomats and well-informed observers here believed that this message could prevent war, there were some authoritative sources in Belgrade tonight who believed that the note

ПОГЛАВЛЪЕ 2 СНАРТЕР

2

овог опасног немачког бомбардерског наоружања. Истовремено, објављене су наредбе према којима су сви кућевласници били обавезни да с тавана уклоне све запаљиве предмете (стари намештај, новине и слично), а да таванске греде и летве окрече ако нису биле импрегниране против пожара, док је под тавана морао да се покрије слојем песка дебљине од три до пет центиметара. Захтевано је такође да се у близини таванског улаза поставе сандуци с песком, лопате, секире, као и специјална клешта за уклањање и гашење запаљивих бомби. На тавану је морало да се налази и једно буре са раствором „модре галице“ – бакар(II) сулфат-пентахидрат – као и ведро за гашење пожара. За веће зграде препоручивано је и постављање противпожарних апарата, а захтевано је да свака кућа одреди лице погодно за кућног ватрогасца, које је морало да буде обучено за гашење запаљивих бомби и пожара. Први рок за спровођење ове наредбе био је 10. новембар 1939, али је више пута продужаван.

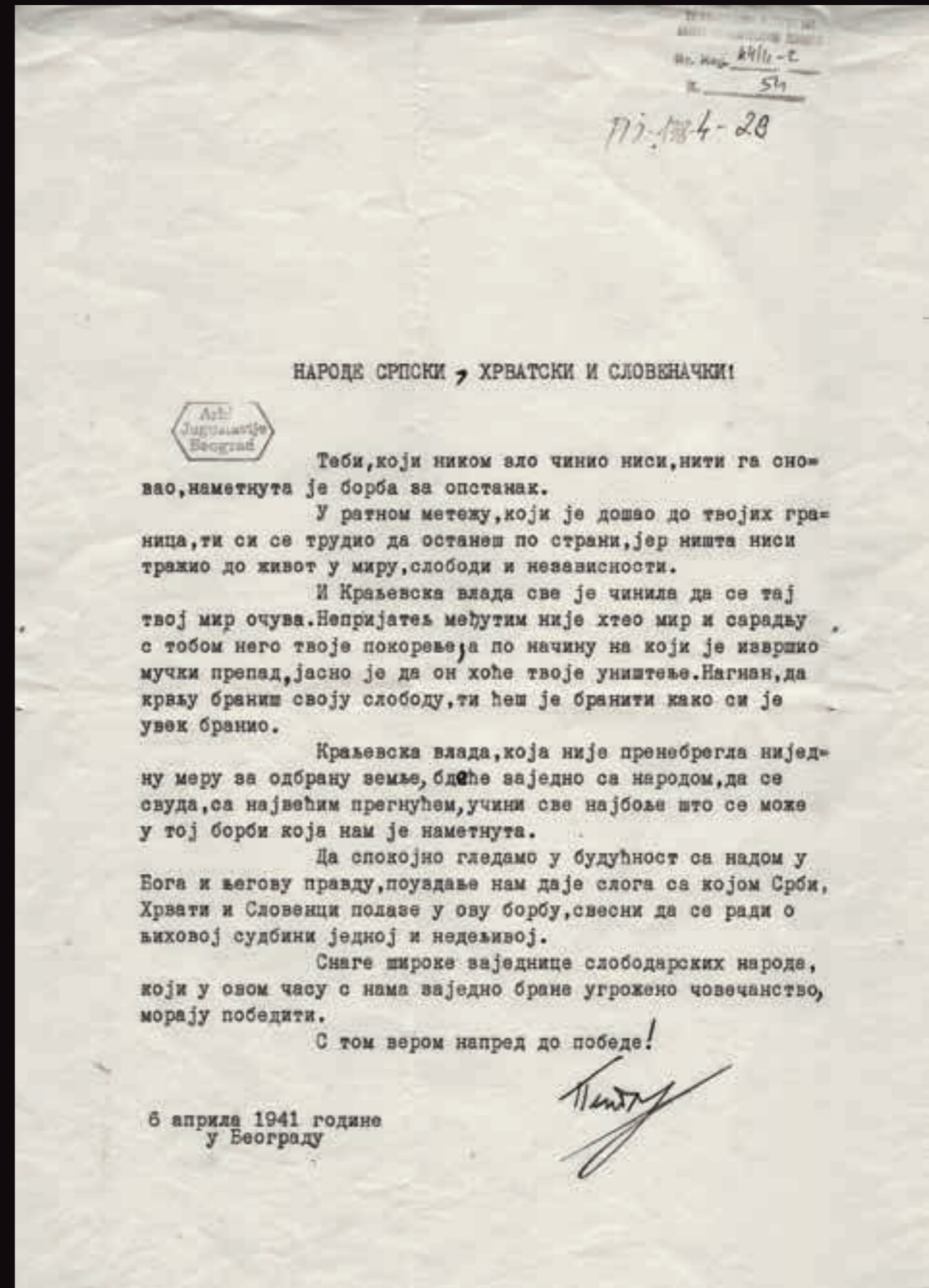
И поред тога, судећи по сачуваним документима и изјавама грађана, акција је ипак дала задовољавајуће резултате. Томе је изгледа највише допринела стална контрола посебних комисија Управе града, које су обилазиле приватне зграде и најпре опомињале, а затим и кажњавале несавесне власнике који нису спровели наређене мере заштите. Рачуна се да су почетком 1941. у скоро свим јавним грађевинама и у више од две трећине приватних зграда тавани и поткровља били припремљени за случај напада запаљивим бомбама. Осим тога, захваљујући бројним пропагандним акцијама, велики број грађана био је упознат с начином дејства и ефектима запаљивих бомби, што је касније, током бомбардовања, допринело томе да и сами грађани угасе многе од ових бомби и тако спрече избијање још већег броја пожара у граду.

За бројна приватна предузећа, државне и градске службе, посебно за јавне институције, биле су предвиђене и друге мере заштите од ваздушних

other cities in Europe, required special measures of protection. The English experience showed that with good preparations of structures and citizens, it was possible to considerably reduce damage from this dangerous weapons. Hence in Belgrade adequate measures were taken. In accordance with the special program, a large number of citizens was introduced through propaganda literature, banners and press with the appearance, use and effects of this dangerous German weapon. At the same time the proclamations were made that all home owners are required to remove all combustible materials (old furniture, newspapers and similar items) from the attics and to impregnate attic beams for fire protection, while the attic floor had to be covered with a layer of sand three to five centimeters thick. It was also requested that that in the vicinity of attic entrance chests filled with sand, shovels, axes and special nippers for the removal and extinguishing of incendiary bombs be placed. Additionally, a barrel with cupric sulfate solution and buckets were required in the attic. Larger buildings were recommended to store fire extinguishers, and it was requested that each house designate a person to act as an in house firefighter, and this person would have to be trained to extinguish incendiary bombs. The first deadline to implement this order was 10 November 1939 and it was extended multiple times.

According to the preserved documents and people's accounts, the action did yield favorable results. A constant comissionary control from the city administration,

Проглас краља Петра II српском, хрватском и словеначком народу, 6. априла 1941. (А)
Proclamation by King Peter II to Serbian, Croatian and Slovenian people on 6 April 1941. (A)

ПОГЛАВЉЕ 3 СНАРТЕР

Избацивање запаљивих бомби које су изазвале огромне пожаре у Београду (МВБ)
Dropping of incendiary bombs which caused enormous fires in Belgrade (MVB)

Немачка пропагандна фотографија Београда обавијеног
ватром и димом (Der Adler)
German propaganda photograph of Belgrade engulfed
in flames and smoke (Der Adler)

вратим и за мање од 24 сата, спремио сам се за покрет. Оставивши неколико упутстава Тому (писару Института) придружио сам се друштву с којим ћу ићи у Атину, а у којем су биле кћери помоћника југословенског министра спољних послова. Није било могуће отићи даље од Солуна те ноћи. Кренувши у зору у недељу, 6. априла, стигли смо у Татоу у Атини око 7 ујутро, и речено нам је да је Немачка кренула у рат против Југославије.

Повратни лет у Београд, директан, трајао је три сата и протекао је без занимљивости, изузев што су

Correspondent for The London Free Press, British journalist David Walker, was in Belgrade for a long period of time:

On 5th April, a Saturday, I had dined late with a fellow journalist, Russell Hill, of the New York Herald Tribune, at the Hotel Bristol, in Belgrade.

At half-past five on the morning of Sunday, 6th April, I was rung up by John Segrue, Budapest Correspondent of the News Chronicle, then staying also at the Bristol. He told me that Germany had just broadcast Hitler's

Највероватније
се види залеђе
Босанске улице
(Чедомир Јанић)
Most likely the rear
of Bosanska street
(Čedomir Janić)

ађутант је ушао у собу. „Опет смо нападнути“ – рече он. Рекао сам му да не мислим тако и да су авиони вероватно наши „месершмити“, који долазе да бране град. Међутим, опет смо сишли у склониште, а ја сам извирио кроз помоћни излаз да видим шта се дешава...

...[Д]руги талас бомбардера праћених ловцима наставио је да бомбардује град. И опет ниједна бомба није пала на зграду двора. После другог напада дошао је генерал Симовић и сишао у наше склониште. Дојурио је право из цркве својој кући, брзо се пресвукао и дошао право у Бели двор. Одмах сам га упитао о свему што зна, али он није знао много више од мене.

a hand to help. There was grandeur in the great city's loneliness, grandeur in the unchecked flaming of its heart, grandeur even in its utter helplessness.

I walked up and down, up and down the little bricked path of the garden, alone in the darkness and silence-dark but for the glare from the burning capital, silent but for the sound of bursting bombs. I was full to the brim and running over with fury. I swore to myself that while there was breath in my body I would fight to save what those monsters of cruelty would leave of a people whose dream they could never understand.

Балканска улица (Ђорђе Николић)
Balkanska street (Đorđe Nikolić)

...Изгледало је да је после овога наступило затишје у бомбардовању и ја сам отишао до Краљевског двора са Раденком и једним ађутантом да узем нешто одеће и документа из моје радне собе. Пут који је водио ка двору био је избушен кратерима и тежак за вожњу. У двору сам установио да је једна бомба погодила терасу изнад главног улаза и да су врата блокирана рушевинама, тако да смо могли да уђемо само кроз библиотеку. Сви прозори су били поломљени, а унутра је био хаос, са књигама које су биле свуда разбацане. Тајна врата за радну собу нису више радила и морали смо да прођемо кроз хол. Овде је под био дигнут и у средини сломљен.

King Peter II Karađorđević was also in Belgrade, at the White Palace, when bombing began. He was unaware that the Palace was also on the list of Luftwaffe targets. According to young King's recollection:

Around four in the morning i was awoken by the siren from the top of the palace roof. I tried to turn on the light but it did not work. I took a battery lamp, put on my mantle, placed the coat over my shoulders and went down to the lobby in a hurry when light turned on suddenly, as our electric central started working. I turned off the lights because there was a glass roof above the lobby. All of us from the

Бивша Шумадијска улица, потез од Славије
према Карађорђевог парку (ЦК СКЈ)
Former Šumadijska street, between Slavija towards
Karadorđe park (CK SKJ)

извршио самоубиство него да учествује у тако срамном делу. Жестоки покрет немачких армија које су већ биле окупљене у Аустрији сада је ишао кроз Мађарску ка северној граници Југославије. Срамотни урлик мржње врховног неверника био је сигнал за почетак инвазије. Отворени град Београд срушен је у пепео, а велики покрет немачких оклопних снага у Бугарској покренуо се ка западу, ка јужном делу Србије. Док више није вредело чувати фарсу љубави спрам Грчке, друге моћне снаге су кренуле да се приближавају Грцима, који су их дочекали с непоколебљивошћу, па су претрпели више од једног

landscape in the wintry weather, the German forces grew to seven, twelve, twenty and finally to twenty-five divisions. Presently the weak and unfortunate Prince and afterward his Ministers were summoned, like others before them, to Hitler's footstool and a pact was signed which would have given Germany complete control not only over the body but over the soul of the Yugoslav nation. Then at last the people of Yugoslavia saw their peril, and with a universal spasm of revolt swept from power those who were leading them into a shameful tutelage and resolved at the eleventh hour to guard their freedom and their honor with their lives.

Болнички комплекс преко
пута Карађорђевог парка
(Александар Смилјанић)
Hospital complex across the
street from Karadorđe park
(Aleksandar Smiljanić)

Још један поглед на болнички комплекс
преко пута Карађорђевог парка (Ђорђе Николић)
Another view at hospital complex across the street
from Karadorđe park (Đorđe Nikolić)

A boa constrictor who had already covered his prey with his foul saliva and then had it suddenly wrested from his coils, would be in an amiable mood compared with Hitler, Göring, Ribbentrop and the rest of the Nazi gang.

VENGEANCE VOWED BY NAZIS

A frightful vengeance was vowed against the Southern Slavs. Rapid, perhaps hurried, relocations were made of German forces and German diplomacy. Hungary was offered large territorial gains to become the accomplice in

Срушена зграда преко пута Палате
„Албанија“ (Forteran – Martin Djemil)
Collapsed building across the street from
Palace Albanija (Forteran – Martin Djemil)

Касније ми је речено да ме је бомба избацила из кревета кроз преко собе и да ме је, кад сам пао, моја мајка, која је спавала у суседној соби, затекла баш тако. Кад год сам јој тражио да ми подробније исприча, одбијала је, дајући ми један од својих уобичајених уздаха и упућујући један од очајничких погледа. Није ствар у томе да је та успомена трауматична за њу – што је сигурно била! – оно што ју је узнемиравало и што јој је одузимало моћ говора на ту тему била је грозна глупост свега тога. Мој отац је веровао у борбу за правду. Она пак, с друге стране, никад није одустала од убеђења да је насиље, а нарочито насиље ових размера – глупост. Њен отац је био пуковник у Првом светском рату, али она није имала илузија. Рат су водили строги људи с нанизаним медаљама на грудима, који заправо никад нису одрасли. Ако бисте јој поменули да су савезници победили, она би вас подсетила колико мајки је с обе стране остало без синова.

Имам још једно бледо сећање јарког пламена и онда је све пало у мрак, па како нас је тај мрак обмотао док су ме носили низ степениште у згради све до подрума. То се догађало више пута за време Другог светског рата, па је могуће да се сећам једне или неке друге прилике. Оно што ме је изненадило много година касније, кад сам гледао један немачки документарни снимак бомбардовања, било је то што сам открио кратак кадар моје улице с неколико додатних зграда које су уништене у нашем суседству. До тог тренутка нисам схватио колико је бомби сручено на моју главу тога јутра.

Многи су погинули у згради преко улице, укључујући породицу која је имала сина мојих година. Из неког разлога о тој теми смо разговарали много година касније. Поново и изнова ми је говорено да су били врло фина породица и да је тај дечак био красан и да је чак и помало личио на мене. Мени је то било врло застрашујуће, али прича се препричавала уз очито занемаривање шта би све то мени могло да значи. Немам представу како је заиста могао изгледати, као што немам представу ни

rushing to me with outstretched arms. I was later told that I was thrown out of my bed and across the room when it landed and that my mother, who was sleeping in the next room, found me there. Whenever I asked her to elaborate, she refused, giving me one of her habitual sighs and looks of exasperation. It's not so much that the memory was traumatic for her, it certainly was! What upset her and made her speechless on the subject was the awful stupidity of it all. My father believed in fighting for a just cause. She, on the other hand, never swayed from her conviction that violence and especially violence on this scale was stupid. Her own father had been a Colonel in World War I, but she had no illusions. War was conducted by stern men with rows of medals on their chests who never really grew up. If you mentioned an Allied victory to her, she'd remind you of how many mothers on both sides had lost their sons.

I have another vague memory of bright flames and then enveloping darkness as I was being rushed down the stairs of our building into the cellar. That happened many times during World War II, so it may have been on another occasion. What surprised me years later, when I saw German documentary footage of the bombing, was to find a brief shot of my street with several additional buildings destroyed in the neighborhood. I did not realize until that very moment how many bombs had rained on my head that morning.

Many people died in the building across the street, including one family who had a boy my age. For some reason the subject kept coming up years later. I was told again and again what a nice family they were and what a beautiful boy he was and how he even looked a little bit like me. I found it very spooky, but the story was retold with an air of obliviousness as to what this may mean to me. I have no idea what he may have looked like, as I have no idea what I looked like at a young age, but I kept seeing him as I grew even more clearly as if he had been my playmate once. Was the world really so gray then? In my early memories it is almost always late fall. The soldiers are gray, and so are the people.

Поглед на квартал иза Палате „Албанија“ (Fortepan – Martin Djemil)
A view at the district behind Palace Albanija (Fortepan – Martin Djemil)

како сам ја изгледао у најмлађем добу, али сам га стално виђао и постајало ми је све јасније да смо се некад играли заједно. Зар је свет тада заиста био тако сив? У мојим раним сећањима скоро је увек касна јесен. Војници су сиви, а такви су и људи.

Из извештаја Краљевског италијанског посланства у Београду:

Ујутру 6. текућег, у 6.15, изасланик Немачке телефоном ме обавестио да је путем радија сазнао да је фирер

From the report of the Royal Italian Mission in Belgrade:

In the morning of the 6th of the current, at 6:15 am, the German envoy informed me by telephone that he had learned via radio that the Führer had issued a warrant to German troops for action against Yugoslavia. I ordered the mission to invite the few Italians who have not yet taken shelter. I also tried to call the Ministry in Rome, but the line was already interrupted.

In the morning of 7:10, the first waves of German planes began bombing Belgrade. From the window on the

Мађарски војник на углу Босанске и Југ Богданове (Fortepan – Martin Djemil)
Hungarian soldier at the corner of Bosanska and Jug Bogdanova streets (Fortepan – Martin Djemil)

Поглед на кафану „Српски краљ“ из правца Калемегдана (Fortepan - Martin Djemil)
A view of the Sprski kralj tavern from the direction of Kalemegdan (Fortepan - Martin Djemil)

Следећих дана узбуне су биле честе, авиони су упорно надлетали и гађали периферију и околину, а мање су бомбардовали неке делове града. Последње бомбе на сам град биле су бачене из појединачних авиона, у 13 часова 11. априла, и то у незнатном броју.

Слажем се са изаслаником Ваздухопловства да је ово бомбардовање, по јединици времена у којем је извршено и по обиму циљева, једно од најкомплетнијих по ефикасности и резултатима разарања за које се зна и да се још једино може упоредити са бомбардовањем Коventрија. Иначе, командант Ваздухопловства немачке

Потпуно уништен трамвај између „Српског краља“ и Калемегдана (Fortepan - Martin Djemil)
Completely destroyed tram between Srpski kralj tavern and Kalemegdan (Fortepan - Martin Djemil)

all the figures that are being heard so far are just bare assumptions.

From a military point of view, bombing has undoubtedly achieved the immediate goal: from the first moment to surprise and crush the capital and Government center of resistance, as well as the main services. It can be said that the self-proclaimed Yugoslav Government from that moment was on the run. The King left the city immediately after the second bombing in the morning.

The Royal Mission building, located in one of the quarters most affected, was constantly surrounded by explosions of bombs and was badly damaged. The nearest fell fifteen, eighteen and seventeen meters, measured from the point of impact of the bomb (the Military Academy was completely demolished). Debris and stones were constantly hitting the buildings. We organized a shelter in the basement of the main building, very convenient against debris and indirect hits, but still uncertain in the case of a direct hit. However, we were not able to make another.

The German Mission was hit and completely destroyed by fire, except the office building. The US Mission received a direct hit and partly Spanish and Swiss Missions were partially hit. Almost all other Missions were more or less severely damaged.

In the days of 6 and 7 April, the Mission was threatened by fires that surrounded in the vicinity, especially from the Military Academy. We took all possible measures, but I had to consider the possibility of evacuation. As a warring party, we could only seek to get away to the Brazilian Mission, in charge of representing our interests, but it was rather far away, and in it a lot of people with no supplies, and for us, the prospects for supplying water and food were getting less certain. I decided to stay where we are, while we are not directly affected or forced by the fire to leave the Royal Mission. Divine Providence spared us one and the other possibility.

After the bombing, the days of the evacuation of Belgrade took place. There was no authority to supervise.

Комплетирани понтон, гледано с десне обале Саве (Ђорђе Николић)
The completed pontoon as seen from the right bank of Sava river (Đorđe Nikolić)

Васа наручи два чокања. Тек што отписмо по гутљај, кад напољу зазујаше авиони, а мало затим проломи се неколико јачих детонација. Васа ослушну па рече:

– Ови вежбају – мислио је на ваздухопловце, јер је војни аеродром био одмах преко Саве у Земуну.

– Изгледа – одговорих равнодушно.

Таман Васа заусти да још нешто каже, кад одједном злослутно запишташе сирене, надјачавајући буку авионских мотора. Истовремено, негде у близини, као да удари гром. Васа скочи са столице.

– Рат... бомбардовање! – повика стравичним гласом.

consecutively. They bombed so intensively as if they just began. To the best of our ability we followed the movement of the airplanes, mostly fearing they would come our way.

- Paratroopers, they are dropping paratroopers! – suddenly someone began to shout.

Searching with our eyes we looked far above Belgrade in the direction of Dušanovac how a large mushroom hung from a white parachute.

- Hand over the rifles. Get the heavy machine gun so we can shoot at them! – Lieutenant Milan ordered.

Поглед на некад велелепни мост и Београдско сајмиште у позадини (Ђорђе Николић)
A glance at the once gorgeous bridge and Belgrade fairgrounds in the back (Đorđe Nikolić)

Потпуно разрушена конструкција Моста краља Александра (Curzio Malaparte)
Completely destroyed construction of the Kralj Aleksandar bridge (Curzio Malaparte)

I actually saw only one paratrooper and we carefully followed it. It landed quickly, and I was too far to shoot at. Suddenly, a large cloud of black smoke rose from where he landed. The ground shook, and the windows crackled.

Uh-oh – Lieutenant Milan shouted in disappointment – they will destroy everything with heavy bombs.

- And why are they dropping them with parachutes? – someone asked.

- So, they do not burry deep in the ground as they were certainly 1,000 kg, the blast radius will be larger – Lieutenant explained.

The attacks kept coming and day was going by very slowly. Before the sunset there was no more airplanes and several of us went on the school deck where we could see Belgrade clearly. Gray brown dust was spreading across the city engulfed here or there in small or large fires and pillars of black smoke. It was difficult to look at the city which I lived in as it was destroyed and in smoke. I thought that surely all the cities where Germans attacked were destroyed or burned, as they inflicted so much damage to Belgrade in one day.

As I imagined the war earlier on, I always thought of imaginary front, trenches, shooting squads, shell shrapnel with soil and steel flying which killed soldiers laying in mud. What I saw that day did not look like war but like unimaginable crime.

Finally, it was dark. The reservists arrived from the city, they were supposed to come in the morning but the bombing stopped them. One smaller, dark and skinny man, I recall his name was Perić, was speaking with difficulty of horrors he saw in Karađorđeva street. A shelter was dug there earlier, it was a simple trench covered with planks and with soil. I recall that shelter in the park looked like a small mound, it was not that small as it could fit around 100 people.

When the first airplanes arrived, all those that could escape in time came to the shelter, it was so full it was difficult to breathe. Many knew that the shelter was not very secure, but they counted it was better to be there than to remain in their houses where the building construction could kill

Мост краља Петра II преко Дунава ка Панчеву, из предратног периода (Ненад Јовановић)
Kralj Petar II bridge across Danube towards Pančevo from the pre-war period (Nenad Jovanović)

Мост краља Петра II након што га је Краљевска инжињерија дигла у ваздух 12. априла 1941. (Денес Бернад)
Kralj Petar II bridge after it was blown up by Royal engineers on 12 April 1941. (Dénes Bernád)

Немци своју технику преко Дунава превозе скелом поред Моста краља Петра II (Денес Бернад)
Germans transporting their equipment across Danube river on a ferry next to the Kralj Petar II bridge (Dénes Bernád)

Кроз кичму ми прође струја и задрхтах од узбуђења. Истрчасмо напоље не плативши ни ракију и појурисмо према школи. И даље се чула бука авиона, мада их још нигде нисмо видели. Васа изненада скрену у једну башту, а ја за њим. Гледајући плаво небо кроз још неолистане гране, одатле из баште, угледах ескадриле авиона како лете према Топчидеру. Од њихових трупина откидали су се комади падајући наниже, а одмах сам знао да су то бомбе. У то сам се уверио већ следећег часа, кад негде око гардијских касарни у Топчидеру наста грмљавина. Кружили су и даље над Топчидером, а испред њих

them. As the fate would have it a bomb of several hundred kilograms fell on the shelter. With ease I went through the soil and planks and landed amongst the people.

Where the shelter once stood there was now a large hole like a volcanic crater and the nearby tree stumps were uprooted and everything was covered in human blood. Remains of men, women and children were spread across the park. You could see arm, torso, some hanging from the trees as well as pieces of clothing everywhere.

All those who came from the city spoke of horrible sights. Dead people in the streets, dead horses still pulling

Немачки тромоторни „јункерси Ју-52“ прелећу
Споменик победнику на Калемегдану
(Александар Смиљанић)
German three engine Junkers Ju-52s flying over
Pobednik monument at Kalemegdan
(Aleksandar Smiljanić)

али су рачунали да је боље и то него остати у кући, где их може побити и разорена конструкција зграде. Међутим, кад несрећа дође, она иде једна за другом, па се тако и у ово склониште сручила бомба од неколико стотина килограма. Својом тежином као од шале просвирала је земљу и греде, сишла међу људе и експлодирала.

После тога, где је било склониште зјапила је огромна рупа као вулкански кратер, оближња стабла извађена из корена, а све заливено људском крвљу. По парку искомадани људски лешеве, жене и деца. Негде се види рука, негде труп, понеки комад одбачен на дрво па виси преко гране, а између тога исцепани комади одеће.

Сви који су дошли из града причају о страхотама. По улицама лешеве људи, мртви коњи запрегнути у млекацијске чезе. Излози по радњама поразбијани, а роба – разбацана по тротоарима. На коловозима шикља вода из разореног водовода, смрад се шири из канализације, висе скидане жице телефонских каблова, срушене куће закрчиле пролазе и, просто невероватно, да се тако, и толико, може разорити за један дан.

Кад је пала ноћ и кад смо се припремили за покрет, изађосмо преко Бањице на Авалски пут, иза нас је остао Београд без гласа, без живота, без уобичајене градске вреве. Док смо одмицали, често сам се окретао не бих ли као некада угледао мноштво сијалица како по граду жмиркају и трепере, као да се пале и гасе.

Све је било узалуд, јер се у Београду те вечери није упалила ниједна сијалица.

Али град је ипак био осветљен!

Док смо замицали из Авале, над срушеним градом – видело се зажарено небо...

Кућа на непознатој локацији, с поруком на зиду коју је жена написала свом мобилисаном мужу, да су она и деца преживели и отишли код родбине на село (Dénes Bernád)
House at an unknown location, with a message on the wall which the wife wrote for her mobilized husband. She and the kids survived and are headed off to the family in the countryside (Dénes Bernád)

тако да је немогуће изнети погинуле, те потерали све становништво у подземље, пренео је Аутербриџ Хорси, овдашњи вицеkonzул Сједињених Америчких Држава. Након што се, одмах по преласку југословенске границе, на путу за Београд затекао у тренутку када је блицкриг почео 6. априла, Хорси се вратио овде у суботу увече с извештајем о ужасним условима и пустошењу у древном граду, престоници Југославије са 266.000 становника.

БЕЗ ЗНАКОВА ЖИВОТА

Од железничке станице остала је само љуштура, опере више нема, двор у центру града претрпео је ударе бомбардера обрушивача, тела леже непокривена по

Everything appears tranquil, but I still jumped out of bed. Those who did not do so, many of them, will die in the ruins. At seen o'clock the airplanes showed up with rumbling engines...

U.S. CORRESPONDENT TELLS THE UNCENSORED STORY OF BELGRADE'S BOMBING

"Open City" Completely Unprepared For German Attack, Says Leon Kay

BY LEON KAY

NEW YORK, 26 JUNE

This is the uncensored story of the bombing of a city that was not prepared. When the German Luftwaffe struck at

Непозната локација (Dénes Bernád)
Unknown location (Dénes Bernád)

улицама данима, а знакова живота нигде нема, рекао је он. Сви Американци су се, како је навео, ипак спасли неповређени. Прве бомбе које су пале на град у недељу на Цвете у јутарњим сатима онеспособиле су све јавне службе: осветљење, снабдевање водом и гасом, те избушиле улице кратерима, па кола хитне помоћи не могу да се крећу, испричао је Хорси. Трамваје који су стали због нестанка струје преврнули су потреси од удара бомби, а њихови путници су поиспадали на улицу. У недељу и сутрадан су већ хиљаде људи напустиле град, али у уторак су полако почели да се враћају, јер нису пронашли уточиште на другом месту. Завукли су се у најдубље подруме, оставивши улице потпуно пуне данима, колико је бомбардовање трајало. Између два напада град

Belgrade without warning on an April Sunday morning it was like an earthquake except that the bombing went on for hours. Houses fell. People died and were mutilated. They fought with their fists for precious automobile tires and gasoline. They saw their business quarters blown to pieces and watched fortunes vanish in the dust of ruined buildings. There had been an alert at 3 a. m., but it turned out to be a practice alarm. No one thought the Germans would bomb Belgrade for it had been declared an open city. Most of them went back to sleep, but I stayed up to try to put through an urgent telephone call to Zürich. I was sitting on a chair with my typewriter on a small table when suddenly a basket of artificial grapes flew off the top of a piano and crashed on the floor in front of me. Then a pile of terra cotta ash trays

Непозната локација (НБ)
Unknown location (NB)

и саградили склониште од јастука и тепиха у случају да се кућа обруши на њих. Придружио сам им се, па је супруга шефа мисије сваком од нас сипала дупли бренди. У том тренутку је амерички војни аташе пристигао аутомобилом и рекао да иде до центра града да уништи нека документа у својој канцеларији. Пошао сам с њим, али ми је рекао да останем испред и пазим на ауто. Људима је очајнички био потребан превоз, па су неки били спремни да се побију за гуме или бензин. Бацали су завежљаје на кров нашег аутомобила и покушавали да се укрцају, но ја бих их сваки пут отерао. Један човек је

HORRIBLE BELGRADE WAKEUP CALL

If I only close my eyes I can see again, as I saw thirteen days earlier in Knez Mihajlova, the smoky hall of a simple Belgrade restaurant where I was eating - and not far from the place where now the surgeon S ... is leaning over the dead - in the company of Officers, professors, artists and my journalist colleagues. As if Yugoslavia was not at the threshold of the war, "Smederevo" was sank with the entire crew, and Dimitrijević, military aviation Commander, was delighted with the state coup of 27 March and with the faith in the destiny of his country.

Непозната локација (Петар Боснић)
Unknown location (Petar Bosnić)

пробао да нам украде предњу гуму – и њега сам отерао. Онда је неко скинуо поклопац с резервоара за бензин – потерао сам и њега. Заправо сам се читавих пола сата гурао с људима не бих ли их склонио од аута. Коначно је војни аташе, који је планирао да крене с југословенским Генералштабом, изашао из уреда, па коначно одосмо одатле. Људи су се тукли по улицама, отимајући се за аутомобиле, приколице, кочије, било шта на точковима. Возили смо кроз све те гужве и тучњаве све до зграде где сам становао. Захватио ју је пламен, па је била већ напола изгорела.

- We can defend ourselves at all borders at the same time, he yelled. We will keep the mountainous position from the Bulgarian border to the Lika peaks, passing through South Serbia, Montenegro and Bosnia. In eight days, Albania will be cleared, we will secure our retreats, and once connected to the Greeks, we will hold our ground for six months.

NINE DAYS LATER...

Ah! that dream from 6 April. I open my eyes, my head is heavy, I jump out of my bed. Seven o'clock. One hour ago,

Непозната локација (Александар Огњевић)
Unknown location (Aleksandar Ognjević)

свежњева ствари прикачених за њихове торбе. То се Срби враћају кућама. Они који су отишли готово неодевени, навукли су, што је очигледно, негде узету старудију. Много је похарана Југославија за време паничног бекства. Чудна се дуга поворка креће као литија. Необични исељеници. Један старац прекрио главу сићушном колевком окићеном плавим пантљикама, једна мала девојчица пригрлила уза се ишараног Светог Николу.

– Сто педесет хиљада Срба је избегло из Београда. Већ се вратило сто хиљада. Други су на друмовима – каже Паркер.

An hour later from one of the hills of Avala, the holy hill of Serbia, we saw Belgrade one more time, the city is in flames, and the flames cover the horizon.”

CONQUEST IN YUGOSLAVIA U.S.

Minister Gives First Official Account of Belgrade Bombing and Revolution Which Preceded Nazi Assault on Balkans Last Spring

BY ARTHUR BLISS LANE

Arthur Bliss Lane, US Minister to Yugoslavia since 1937, is a career diplomat who has served the State Department

Непозната локација (МВБ)
Unknown location (MVB)

Београд није само поднео људска рањавања. Рат је смртно погодио оно што је представљало понос главног града. Кнез Михаилова, улица позоришта, где је омладина волела да шврља, сада је гробље зграда, поломљених дућана, где даске, посвуда даске препокривају разваљене излоге, а зјапеће рупе попуњене су до изнад врха. Рушевине још скривају цветне леје на Теразијама, умртвљено поље изненадно створеним јамама, куће без зидова, овде-онде нагореле рушевине, неки разваљен намештај, неки искривљени кревет стоји обешен на поцрнелој греди. Краљевски двор је срушен, у исто време кад и монархија

for 25 years in Rome, Warsaw, Berne, Mexico City and numerous other capitals in both hemispheres. Last March he was at his post in Belgrade during the startling coup d'etat which touched off the Nazi drive through the Balkans. He stayed on through the air bombardment of the Yugoslav capital, returning to the US via Lisbon in July. Herewith Mr. Lane gives the first authoritative factual account of a much discussed and generally misunderstood episode in World War II. Mr. Lane has asked the editors of LIFE to inform readers that payment for his article will be turned over to the Yugoslav Minister in Washington for war relief.

Разрушена стамбена зграда у Призренској улици (Ђорђе Николић)
Demolished residential building in Prizrenska street (Đorđe Nikolić)

Иста зграда у Призренској јасно показује силу бомбардовања цивилних објеката (Ђорђе Николић)
The same building in Prizrenska street clearly shows the ferocity of the bombing against the civilian objects (Đorđe Nikolić)

Још један поглед на Призренску улицу (Александар Смиљанић)
Another look at Prizrenska street (Aleksandar Smiljanić)

касније су ме обавестили да су немачки званичници у Бергхофу сугерисали како би било „препоручљиво“ да се Југославија придружи „новом поретку“ у Европи, али да Немачка Југославији није дала никакав ултиматум да Трипартитни пакт и потпише. Моји званични извори су, ипак, саосећали с Југославијом изјавивши да ни у ком случају немачким трупама не би било дозвољено да преко југословенске територије нападну Грчку, која је била савезник Југославије према одредбама Балканске Антанте (коју су чиниле Југославија, Грчка, Румунија и Турска); да је Немачка врло директно рекла да се утицај

young King Peter who last week passed his 18th birthday in England as they made demonstrations in front of all those Legations which they considered friendly to the cause of freedom. There must have been six or seven demonstrations in front of our Legation, as well as in front of the British and Greek missions. The early morning crowds shouted that we should raise the American flag over our building, but I hesitated to do so until I ascertained the real meaning“ of the coup d'état. When we learned that a national holiday had been declared and that all Government buildings were flagged, I gave orders to raise our flag. This

Уништене возне композиције на Београдској железничкој станици (Csaba B. Stenge)
Destroyed train compositions at Belgrade railway station (Csaba B. Stenge)

али и преко супруге – принцезе Олге од Грчке и Данске. Преко стрица, краља Петра I, имао је блиске везе с Русијом у време Царства. Немачка инвазија на Совјетски Савез служила је да потврди информацију да је Хитлер убедио кнеза Павла да стане на страну Немачке као декларисаног противника комунизма у Европи.

На дан 27. марта 1941, недуго после 14.30, г. Реј Брок, дописник *Њујорк џајмса* из Београда ми је телефонирао да је проглашено „опсадно стање“ и да је сва телефонска комуникација у граду прекинута. Успео је, ипак, да ме добије преко једне линије која још није била

Рушевине на непознатој локацији (НБ)
Ruins at an unknown location (NB)

искључена, мада је одмах након што сам примио упозорење и та линија прекинута. На брзину сам се обукао и рекао возачу да се и он одмах спреми, па сам аутомобилом кренуо ка центру града. Нисмо могли да прођемо уобичајеним путем, јер су све градске саобраћајне артерије блокирали тенкови. До пола четири ујутро многи амерички дописници су се окупили у посланству. Они, као ни ја, нису знали да ли је то извршен државни удар, или то Влада предузима мере да спречи неку акцију против себе. Наш војни аташе потпоручник Луис Фортијер и ја смо онда кренули ка Министарству војном, али су

man, whose hair had grayed since the outbreak of the war and who generally was genial and smiling. On the night of his departure, however, his bearing was anything but genial that night his face was set in an angry scowl. Contrary to his apparent belief, Yugoslavia's adherence to the Tripartite Pact had not been popular. The German Travel Bureau in Belgrade had been wrecked by stones thrown by impetuous Serbian nationalists. When his car had gone through the streets of Belgrade on the morning of March 28, after the holding of a Te Deum ceremony in the Orthodox Cathedral, he had been subjected to ver-

Ваздушни снимак Железничке станице
и околине (Роберт Чопец)
Aerial shot of the railway station and the
surroundings (Robert Čopец)

се опраштали од четворо-петоро наших пријатеља који су напречац одлазили, углавном за Грчку. У четвртак, 4. априла, посебан воз кренуо је за Будимпешту у три и де-сет по подне. Био је то једини воз у станици и потпуно је било јасно да је то последњи воз који ће из Београда отићи у спољни свет. Док сам се опраштао с Џорџом Водсвортом, који је кренуо у Јерусалим на нови положај саветника при нашој амбасади у Риму, био сам импресиониран интензитетом осећања међу путницима тог последњег воза. Полиција није дозволила да на перон изађе ико осим путника. Стога није било људи који су махали, већ само тихи, свечани след путника који можда заувек напуштају Београд и своје домове. Реалност могућности да Влада евакуише Београд постала је веома очигледна када ми је шеф протокола 4. априла затражио да му помогнем да процени намере разних посланстава у Београду, да ли ће остати у престоници или ће следити Владу. Рекао је да је Влада одлучила да се пресели најпре у Врњачку Бању, лечилиште с изворском водом удаљено око 160 километара југоисточно од Београда. На дан 5. априла одржан је састанак дипломатског кора на којем је формулисана политика у случају евакуације. Око процедуре није постигнута једногласна одлука. Неки су шефови мисија хтели да оду, други да остану. Ја сам имао инструкције Вашингтона да останем у Београду, а Роберту Б. Мекатију, првом секретару нашег посланства, наређено је да следи Владу. Истог поподнева, 5. априла, у поверењу сам обавештен да ће бомбардовање Београда почети идућег јутра у 6.30. У складу с тим, преместили смо сва тајна документа у моју резиденцију, да могу бити уништена ако буде потребе; уклонио сам бензин из пумпе у нашем дворишту; и коначно средио с припадницима нашег особља и дописницима америчких новина да се окупе код моје куће у случају да дође до невоље. Те ноћи било је повремених упозорења на напад из ваздуха, чак је на дуже од сат времена потпуно нестало струје, што је било изазвано прекидањем свег електричног напајања.

An American student of Serb origin, Ned Marich, was struck by flying glass during the second bombardment on his way to the Legation. His femoral artery had been severed and he had already lost a large quantity of blood. Michael Ckinigo, of the International News Service, who had had medical training, promptly applied a tourniquet and saved Marich's life. After the first two bombardments of Belgrade that morning we decided it would be unwise for any member of the staff to remain in the center of the city. Consequently, all of us moved out to Dedinje, where Macatee, Commercial Attaché and Mrs. Rankin, and Second Secretary and Mrs. Bonbright all had residences. My wife and I stayed with the Rankins until our final departure from Belgrade on 17 May. Others of the staff accepted the hospitality of Macatee and the Bonbrights.

DIPLOMATS DODGE A DIVE BOMBER

That afternoon the Rankins and ourselves drove into town to bring out to Dedinje Miss Stella Baird of Seattle, Washington, who had been rendered homeless by the morning bombardment, and Alexis Gavrilloff, the Legation telephone operator, and his wife, who had been living on the top floor of our Legation. We also wished to salvage some of our provisions and clothing. I took Miss Baird and Mrs. Gavrilloff in my car and stopped at the Apostolic Nunciature to call on the Nuncio, dean of the diplomatic corps. Nobody answered the bell. Nobody seemed to hear the horn of the car. While waiting outside his house a terrific bombardment took place. The noise was deafening, and on this occasion the Stuka planes flew very low. We sped in the car toward Dedinje. In front of us I noticed a Stuka diving to bomb an automobile about 200 yards ahead of us. As automobiles in motion attract the attention of bombing pilots, I stopped my car. We hurried on foot across the road into the Karageorgevitch Park where we lay face down under a tree with our hands pressed tightly to our ears. We heard a terrific explosion, raised our eyes and saw a house

бомбардовању, као и Алексиса Гаврилова, телеоператера у посланству, с његовом супругом, а који су живели на последњем спрату нашег посланства. Такође смо желели да спасемо нешто својих залиха и одеће. Повезао сам гђицу Берд и гђу Гаврилов својим аутом и зауставио се код Апостолске нунцијатуре да посетим нунција, који је председавао дипломатским кором. Нико није одговорио на моју звоњаву. Нико као да није ни чуо трубу мог аутомобила. Док сам чекао пред његовом кућом, почело је ужасно бомбардовање. Бука је била заглушујућа, а овом приликом штуче су летеле изузетно ниско. Пожурили смо аутом ка Дедињу. Испред нас сам опазио штучу како се обрушава да би испалила бомбу на аутомобил неких 200 метара испред нас. Пошто ауто у покрету привлачи пажњу пилота бомбардера, зауставио сам кола. Пожурили смо пешице преко пута у Карађорђевог парк, где смо легли лицем према доле испод неког дрвета, са шакама чврсто приљубљеним на ушима. Чули смо грозну експлозију, подигли поглед и видели један угао даље од нас кућу како се сручила на земљу. После око пола сата лежања на трави, један Србин који се такође ту сакрио посаветовао нас је да се на 30-ак метара налази скровиште од ваздушних напада. Иако су скровишта била климаво грађена, одлучисмо да уђемо. Кад смо пола сата касније изашли, затекли смо место где смо претходно лежали прекривено шупом и рушевинама. Педесетак метара даље директно је погођено друго склониште, у коме је страдало око 150 људи. Вратили смо се на Дедиње безбедни, али смо успут приметили велику штету која је причињена зградама и другој имовини. Бомбардовање је настављено у понедељак, 7. априла, а ми смо из Ранкинове куће на Дедињу могли да видимо Београд обавијен пламеном и димом. Тог поподнева Ранкин, Хантер и ја смо се одвезли до града. Хтели смо да проверимо стање уреда и наше резиденције, као и да покушамо да нађемо гђу Марбел Грујић, познату Американку и удовицу бившег шефа југословенске мисије у Лондону. Канцеларије су нам биле нетакнуте,

with our own eyes German troops looting shops, backing trucks to the very doors and removing all the goods; my wife saw them empty the Belgian Legation of provisions. Even the toys of the Minister's children were taken. Having been entrusted with the protection of Belgian interests, we protested, but to no avail. Thirty thousand liters of gasoline belonging to our Legation were also confiscated. We obtained no redress. On 16 April notices, signed by the German commandant, were posted throughout the city that all Jews must report at Tasmajdan Square at 8 am on 19 April (the Jewish Sabbath). The second sentence read in Serb and in German: "Those who do not report will be shot." Men and women who reported were given yellow armbands which must be worn continually. Jews were not permitted to frequent the market places before 10:30 am. After this hour bread and other necessities were unobtainable. They were prohibited from working for compensation, but were made to sweep streets, tear down remains of bombed buildings and excavate bodies. Weeks later, when street car service was resumed, each car bore the inscription: "Jews prohibited." In general, the German military authorities were more courteous to other Legations than to ours. To cite an example: In order to coordinate the activities of the American Red Cross which had been set up under the Presidency of George H. Schellens, an American citizen who had lived 18 years in Yugoslavia, it had been arranged for him and me to call on the Feldkommandant at 11 am on Sunday, 20 April. After waiting at his office for some 15 minutes, word was brought to me by his adjutant that in view of the uncomplimentary phrases which my President had used against the Führer, the General would not be able to receive him on the Führer's birthday! Naturally, I did not attempt further to interview him. The German Legation had advised all diplomatic missions that it would be "wise" to leave Belgrade as soon as possible, but no time limit was set. Being unable to communicate with the outside world to obtain instructions, I finally decided on the advice of the Rankins, who had been through

Тешко разрушена стамбена зграда, могуће у околини Славије (НБ)
Heavily damaged residential building, possible in the vicinity of Slavija (NB)

ПОГЛАВЉЕ

4

CHAPTER

Зграда Народне библиотеке на Косанчићевом венцу, из предратног периода. После бомбардовања запаљивим бомбама, изгореће до темеља (Петар Боснић)
National library building at Kosačić Venac from the pre-war period. After bombing with incendiary bombs, it burned to the ground (Petar Bosnić)

се превезле у Манастир Благовештење у Кабларској клисури. Тражено је да се домаћин зграде ослободи војне обавезе. Библиотеке реткости су биле већ 1. априла 1941. смештене у 60 сандука, тешких преко 80 килограма, и то 38 са рукописима и 22 са старим књигама, ретким часописима и писмима. Новине, због величине, биле су спаковане без сандука.

Техничко одељење Управе града Београда извршило је обезбеђење саме зграде Народне библиотеке, и то са својим средствима и својим људима. „У ту сврху донет је материјал (два камиона песка, креча итд.), њихови људи су то разделили, њихови надзорни органи прегледали.“

Домаћин зграде је 2. априла мобилисан, а Министарство просвете је 3. априла издало усмено наређење, а затим и писмено, да се обустави рад на евакуацији. То наређење, веома значајно за ово питање, прописивало је следеће.

1. Да се архиве, књиге, документа, уметнички предмети итд. Државне штампарије, Народне библиотеке, Државне архиве, Музеја кнеза Павла и Етнографског музеја не евакуишу из Београда.

2. Остаће на својим дужностима у Београду, чак и у случају непријатељске окупације, старешине наведених установа, г. Момчило Милошевић, управник Државне штампарије; г. Драгослав Илић, управник

Blagoveštenje in the Kablarska gorge. It was required that the host of the building be released from military duties. As early as 1 April 1941 Library rarities were stored in 60 crates, weighing over 80 pounds, including 38 with manuscripts and 22 with old books, rare magazines and letters. Newspapers, due to their size, were packed without boxes.

The Belgrade City Administration Technical Department with its assets and its people organized the National Library building security. “For this purpose, material (two trucks of sand, limestone, etc.) was brought in, their people divided it, their inspection bodies examined it.”

The building’s host was mobilized on 2 April, and on 3 April the Ministry of Education issued a verbal order, and then in writing, to stop the evacuation process. This order, very important for this issue, was as follows:

1. That the archives, books, documents, art objects, etc. belonging to the State printing house, the National Library, the State archive, the Museum of Prince Pavle and the Ethnographic Museum not evacuate from Belgrade.

2. Remaining at their duties in Belgrade, even in the case of hostile occupation, will be the heads of the said institutions, Mr. Momčilo Milošević, director of the State printing house; Mr. Dragoslav Ilić, National Library Manager, Mr. Dr Aleksandar Arnautović, Head of

Спасиоци извлаче преживелог испод рушевина у Београду (МГБ)
Rescuers pulling a survivor from the ruins in Belgrade (MGB)

ствари. То је била стара зграда без велике вредности, али је била бојазан да ће ватра прећи на Државну штампарију, која се налазила до ове зграде. Али, како је ова зграда била ниска, калкански зид Народне штампарије јак и кров висок, то се Штампарија није запалила. Идући даље Косанчићевим венцем, и дошавши пред зграду Народне библиотеке, видео сам да се на мансардном крову зграде нешто пуши, и то визави зграде Косанчићев венац бр. 17. Са господином Радом Бонџуловићем, мојим суседом, обишао сам око зграде и нисмо друго сумњиво приметили. Дим који се појавио био је слаб, али пламена још није било. Господин Бонџуловић и ја покушали смо да уђемо у зграду, да обавестимо станаре да се кров пуши, па да се ватра, коју смо очекивали, за времена спречи. Зграда је била закључана, нисмо могли ући у зграду и нисмо могли ту у згради никога обавестити. Поред моје зграде, у Патријаршији био је смештен један радни батаљон. Ми смо војнике овога батаљона обавестили о томе каква опасност прети Народној библиотеци, али су нам они рекли, да они немају потребног алата и да то није њихова дужност, но дужност пожарне чете. Покушао сам да телефоном обавестим Пожарну чету, али телефон није радио. Међутим, Пожарна чета за ово време пожара на Косанчићев венац није дошла.

Пред само вече, око 6 и по часова по подне, приметио сам да је већи део крова Народне библиотеке био у

burn. Going further along Kosačić venac, I arrived in front of the National Library building, I saw something smoking on the building mansard roof. With Mr. Rado Bondžulović, my neighbor, I went around the building and we did not notice anything else suspicious. The smoke that appeared was weak, but there was not yet a flame. Mr. Bondžulović and I tried to get into the building, let the tenants know that the roof was smoldering and that the fire, which we expected, could start at any time. The building was locked, we could not enter it and we could not notify anyone inside. A labor battalion resided in the Patriarchate next to my building. We informed the soldiers about the danger threatening the National Library, but they told us that they did not have the necessary tools and that it was not their duty, but the duty of the fire fighting company. I tried to inform the fire fighting company over the phone, but the phone did not work. The fire fighting company did not come to Kosačić venac at all while the fire lasted.

Just before night, around 6 and half in the afternoon, I noticed that most of the National Library's roof was in flames, and the fire now began to spread fast. There was light wind at first which later increased, it blew over the fire, which spread incredibly fast and around nine o'clock the entire roof and the entire upper part of the building were in flames. The cinders carried by the wind were dispersed to my house, and they landed in the yard at the

Немачка војска и коњица
преко пута Старог двора
(Ђорђе Николић)
German army and cavalry
across the street from the
Old Palace (Đorđe Nikolić)

Јединица немачке војске
маршира поред рушевина
Старог двора
(Ђорђе Николић)
German army unit marching
by the Old Palace ruins
(Đorđe Nikolić)

Ђенералштабни потпуковник Живојин Радојичић, шеф Саобраћајног одсека Главног ђенералштаба, телефонски ми је саопштио да ће у 10 ч. пре подне доћи војни камиони са десет војника да натоваре сандуке и да их пренесу на Железничку станицу Београд I. Војници ће на станици утоварити сандуке у вагоне, који су за то одређени. Воз се креће у понедељак 7. априла у 7.43 часова. Истовар ће бити на станици Јелен До. Тамо нема војске и Библиотека мора сама да се постара за истовар и за транспорт до манастира Благовештења, одређеног за смештај Библиотеке. Брат ми је нагласио да треба да

Купола и део крила Старог
двора са спољне стране (АЈ)
Cupola and part of the wing of
the Old Palace as seen from the
exterior (AЈ)

Поглед на тешка
оштећења на Старом
двору (Петар Боснић)
Heavy damage at the Old
Palace (Petar Bosnić)

Унутрашњост
Старог двора из
приземља (АЈ)
The inside of the
Old Palace at the
ground level (AЈ)

Station. The soldiers would load the crates into the wagons at the station, which were designated for that purpose. The train would leave on Monday, 7 April at 7:43. The unloading would take place at Jelen Do station. Since there is no army there, and the Library itself had to take care of the unloading and transport to the Blagoveštenje monastery, designated as the Library repository. My brother pointed out that I should contact the Army Ministry, the Artillery Technical Department (if I understood my notes well), in the event that a truck and soldiers were not present. Everything that my brother told me, I briefly

Још један поглед
на обим штете у
Коларчевој улици
(Ђорђе Николић)
Another look at the
extent of damage
in Kolarčeva street
(Đorđe Nikolić)

Зграда у Коларчевој
улици, преко пута
Палате „Албанија“
(Harald Schiess)
The building in Kolarčeva
street, opposite of the
Palace Albania
(Harald Schiess)

Бели двор после немачког бомбардовања (Ђорђе Николић)
White Palace after the German bombing (Đorđe Nikolić)

њених библиотечких ретких драгоцености. Они су се за свој пропуст на службеном месту и у ратном стању огрешили само о законе своје отаџбине и патриотизма према њој, а кривци су и одговорни за пропаст Народне библиотеке и судбину њених библиотечких ретких драгоцености само Немци, и нико други.

Да неки сандуци са библиотечким ретким драгоценостима нису заиста изгорели и да су однети, доказало је археолошко ископавање које је обављено 1976.

Бели двор после бомбардовања 6. априла 1941. (Ђорђе Николић)
White Palace after the German bombing on 6 April 1941. (Đorđe Nikolić)

fate of its rarities. For their failure in their official position and in the state of war they have only violated the laws of their homeland and patriotism towards it, and Germans are the only ones responsible for the collapse of the National Library and the fate of its rarities and no one else.

An archaeological excavation carried out in 1976 proved that some chests with library rarities were not really burnt and were taken away.

During the archaeological excavation at the location of the former National Library there were some very

Једна од скулптура у дворишту Белог двора која није претрпела штету приликом бомбардовања 6. априла 1941. (Ђорђе Николић)
One of the sculptures in the courtyard of the White Palace that did not suffer damage during the German bombing on 6 April 1941. (Đorđe Nikolić)

Приликом археолошког ископавања на терену бивше Народне библиотеке дошло се до извесних веома значајних и сигурних закључака, које је др Гордана Томашевић изнела у свом раду објављеном 1979, где се констатује:

Ископали смо место на коме се некад уздизала Библиотека. Од зграде, ту је остао сутерен, сачуван, по висини, око два метра (у њему је био депо књига), а од књига које су га испуњавале, остало је угљенисаних, доста иструлелих (оне су претежно лежале у води, и мало је оних,

significant and safe conclusions, which Dr. Gordana Tomašević presented in her paper published in 1979, which states:

We dug a place where the Library once stood. From the building, basement remained preserved in height, about two meters (there was a book depot inside). From the books which once filled it, remained only charred, rotten ones (those were mostly exposed to water, and there were only few which escaped the fire). From the manuscript crates and other valuable material, embedded in the side, along

ПОГЛАВЛЪЕ CHAPTER

5

Механичари испред ловца „месершмит Бф 109Е-3а“ – „црни L-68“, Земун, лето 1940. године (Роберт Чопец)
Mechanics in front of Messerschmitt Bf 109E-3a – “Black L-68”, Zemun, summer 1940 (Robert Čopец)

Капетан Милутин Гвозденовић (у средини фотографије), позира с техничким особљем 6.ЛП испред „месершмита“ на Земунском аеродрому (МВ)
Captain Milutin Gvozdenović (in the middle), posing with technical staff from 6.LP in front of a Messerschmitt at Zemun airfield (MV)

102.Е се приликом доласка на Аеродром „Београд“ престројила из ескадрилске колоне и прелетела престолицу у формацији ћириличног слова „П“ у почаст младом краљу Петру II. Сарајево су такође прелетели у идентичној формацији. Ова ескадрила се могла похвалити податком да су њени припадници имали највећи налет на „месершмитима“ у Ваздухопловству Војске Краљевине Југославије (ВВКЈ).

Шестог априла 1941. године бројно стање пука било је 43 ловца „месершмит Бф 109Е-3а“ (од којих четири оштећена и на поправци у пуковској радионици),

airplane was handed over to 51. VG on 7 April just in time to take part in combat. Additionally, at the end another two unserviceable IK-3s, Br. 3 (2152) and Br. 5 (2154) were located. 51. VG also had two twin-engine French fighters Potez 630 and 631, both C- 3 models (2071 and 2072) assigned, of which one was unserviceable and was not used at all while the other conducted several combat patrols without encountering enemy airplanes. Also, following the start of the war, regiment was handed over one repaired Messerschmitt Bf-109E. In addition, 6. LP operated auxiliary airplanes, with six assigned to 51. VG

као и шест од укупно 11 модерних ловаца југословенске производње, „рогожарски ИК 3“. У фабрици „Рогожарски“ налазили су се на поправци авиони бр. 2 (2151) и бр. 4 (2153), док се бр. 7 (2156) налазио на конверзији у први прототип II серије (са намењеним ев. бр. 2163). На њему је, према непровереним подацима, до краја марта 1941. била завршена већина радова. Наводно су завршене промене капотажа и хладњака мотора, као и издувног система. Авион је испоручен 51.ВГ 7. априла, на време да се укључи у борбе. На земунском аеродрому су се налазила

and five to 32. VG. 51. VG had two Breguet XIX Jupiter, two Bücker 131 Jungmann and two Rogožarski PVT. On 6 April, one Hanriot H.320 from 31. VG flew over at 04:00 at the commands of kap Nikolić with a civilian mechanic from 104. E Ivan Masnec from Veliki Radinci to Krušedol to join the regiment.

On the opposing side, they faced German Luftflotte IV, including the commands based at Graz and Arad, totaling 576 airplanes. On 6 April 1941, the day of the attack, VIII Fliegerkorps based in Bulgaria had 352 serviceable airplanes out of 414 total. According to some

„Црни L-68“ на Земунском аеродрому током лета 1940. године (Роберт Чопец)
 “Black L-68” at Zemun airfield during the summer of 1940 (Robert Čopец)

Драгутином Бојовићем, синовцем чувеног српског војводе из Првог светског рата, Петра Бојовића. По завршетку првог немачког напада, 32.ВГ је могла да „подвуче црту“. У 103.Е, поручник Васа Коларов Лала успева да обори један „Бф 110“ и да оштети још један. Затим је и сам нападнут од неколико „Бф 110“, погођен и запаљен. Успео је да искочи из авиона изнад Сурчинског поља и да се тешко повређен (рањен у лакат) и опечен спаси падобраном. Његов пратилац Драгољуб Милошевић Геца из 104.Е погођен је у борби и са оштећеним „месером“ принудно слеће на Батајничку аду на Дунаву, 12 километара од Београда. Божидар Ерцигој и Звонимир Халамбек оштећују један

and managed to land with the damaged Messerschmitt at Batajnica island at Danube, some 12 kilometers from Belgrade. Božidar Ercigoj and Zvonimir Halembek damaged one Bf 110 from I./ZG 26 “Horst Wessel”. Nar Halembek wrote down:

By Pazova we encountered enemy bomber formation with a total of 30 Do 17 airplanes. In front of us a patrol of two, por Kolarov and nar Milošević, was hit and in flames, saving themselves by parachuting (Kolarov used a parachute while Milošević force landed – a.c.). I went ahead of the leader kap Ercigoj, as it would appear he did not see that, and i made a left turn placing me directly at the tail of the

„Бф 110“ из I/ZG 26 „Horst Wessel“. Наредник Халамбек је записао:

Код Пазове сусрећемо непријатељску бомбардерску формацију јачине око 30 авиона „До 17“. Испред нас патрола, двојка, пор Коларов и нар Милошевић, погођени и запаљени од непријатеља спасавају се падобранима [Коларов падобраном, Милошевић принудним слећањем – прим. аут.]. Пређем испред вође, кап Ерцигоја, јер изгледа да он то није видео, и направим заокрет улево, где сам се одмах поставио у реп формацији која није била у пратњи ловаца ни „Ме 110“. На одстојању од око 400 метара митраљери авиона који су затварали формацију отворише ватру на мене.

Истог момента отворио сам и ја ватру у средину формације из топова и митраљеза и трећи с десне стране пређе у нагло понирање; из њега је излазио дим, а затим и пламен. Гађао сам и даље. Одједном осетим тразај авиона и поред мене извуче „шанделу“ један авион. Помислио сам да је то капетан Ерцигој. Погледам боље, видим да је то „Ме 110“. Одмах пређем у „ретурнеман“ из хоризонталног лета, и са висине од 4.200 нашао сам се на 600 метара. У том „ретурнеману“ мало сам се ошамутио услед велике брзине и што сам силом вадио авион.

Додајући гас, приметио сам да мотор прекида. Одмах сам се упутио ка летелишту. Извадим стајни трап, али десна нога само мало излази. Увучем поново стајни трап, па затим извучем. Десна нога не излази. Одлучим да сиђем без стајног трапа. Ниско прелетим преко летелишта и јавим: „Силазим без стајног трапа!“ У том тренутку прекине сасвим мотор и у продужењу преко пута а испод телефонских жица сиђем без стајног трапа.

Кад сам изашао из авиона, видео сам два топовска поготка у десном крилу, у елиси седам погодака, а ивице крила ван домањаја елисе на много места пробушене. Подигнут је одмах авион и установљено је да десна нога није могла да изађе јер је зрно остало између кошуљице и клипа који извлачи стајни трап.

formation which was not escorted by fighters nor Me 110. At a distance of 400 meters, the machine gunners from the airplanes, which were tightening their formation, opened fire at me.

The same moment i opened fire in the the middle of the formation from both cannons and machine guns and the third one from the right began to dive suddenly while trailing smoke and then flames. I kept fitting. All of a sudden I felt a jerk and one airplane pulled up by me. I thought that was Captain Ercigoj. When i looked again, i saw it was a Me 110. I immediately did a 'returneman' from horizontal flight and altitude of 4200 i dropped to 600 meters. During the “returneman” i got dazed a bit due to high speed and the force while recovering the airplane.

When I inceased throttle, i noticed that the engine was intermittently cutting out. I immediately directed towards the airfield. I extended the landing gear but the right leg only partially extended. I retracted the landing gear and extended it again. The right leg remained retracted. I decided then to land with gear up. I flew at low lever over the airfield and announced 'I am landing with gears up!'. At that moment my engine cut out and flying straight over the road and under telephone wires i landed with gear up.

When I exited the airplane, I observed two cannon hits at the right wing, seven in the propellers and the wing leading edges just outside of the propeller reach were entierly hollowed. The airplane was immediately lifted and it was determined tha the right landing gear leg could not get extended because a bullet was lodged preventing it.

Upon return from combat, due to the damaged hydraulics installations, nar Halembek, who claimed one Do 17 shot down, force landed with gear up by Krušedol airfield along the road Krušedol – Irig. Uninjured pilot was transported in an ambulance car to the airfield. Airplane sustained 20-30% damage and it was

„Ју 87 штука“ за време сервисирања у Румунији, непосредно пре напада на Краљевину Југославију (Ђорђе Николић)
Ju 87 Stuka undergoing maintenance in Romania prior to the attack against the Kingdom of Yugoslavia (Đorđe Nikolić)

Расположени немачки авијатичари на сунчаном априлском дану после напада на Београд (Ђорђе Николић)
Cheerful German airmen on a sunny April day following the attack on Belgrade (Đorđe Nikolić)

се одвајају у правцу аеродрома с мањим оштећењима Рехаковог авиона „L-9“ (бр. 2509), на елиси и поклопцу кабине. На поприште у међувремену пристижу командир ескадриле капетан Гроздановић и његов пратилац потпоручник Отмар Лајх. Непријатеља нападају у рејону Крушедола. У гужви која је настала, капетан Гроздановић пријављује обарање једног „хајнкела Хе-111“ („До-17“ – прим. аут.). После неколико напада на бомбардерску формацију 2/KG 2, одвајају се и враћају на летелиште. У једном од немачких бомбардера налазио се као пилот поручник Хајнрих Мајер (Lt. Heinrich Meyer):

Шта је то тамо? Безброј светлећих метака отпозади пролази између мене и мог пратиоца. То могу бити само непријатељски ловци. Челични шлем на главу и на задњи митраљез. Тај момак је могао доћи само отпозади. Више га не видим. Мој механичар сада такође пуца. Виче: „Непријатељски 'Ме-109'!“ Окреће налево и

and returned to the airfield. One of the German bombers was piloted by Lt. Heinrich Mayer:

What is that over there? Countless tracers from behind are flying between me and my wingman. That could only be from the enemy fighters. Steel helmet on my head and towards the rear machine gun. That fellow could only come from behind us. I do not see him any more. My mechanic now began to fire as well. He shouted – enemy Me 109. He turned left and down, leaving and attacking again. The right wingman began to decrease altitude so all the machines had free field of fire. However the enemy fighter is cautious. Already at 100 m distance Me 109 disengaged from the attack. One burst was shot across its entire length. He attacked again from the same direction. But he is firing from a distance that is too far for us. During the next attack he finally approached to within 50 meters, disengaged and showed itself to us with its entire length. This will be his end. The entire burst hit him.

доле, одлази и напада поново. Десни пратилац се одмах спушта ниже, тако да све машине имају слободно поље ватре. Али непријатељски ловац је опрезан. Већ на 100 метара одстојања „Ме-109“ прекида напад. Један рафал је опален преко целе његове дужине. Напада поново из истог правца. Али пуца са даљине која је готово превелика за нас. Током следећег напада коначно прилази на мање од 50 метара, прекида напад и показује се целом површином. Ово ће бити његов крај. Погодио га је цео рафал. Вукући бели траг одлази готово вертикално доле, иза чега га више нисмо видели. Поново победа за наше одељење, сада већ пета победа за 2. ескадрилу. Оба авиона из мог одељења су се вратила кући са неких двадесетак погодака сваки.

Из последње две дежурне патроле на Крушедолу, које су полетеле око 7.30 часова, остала је сачувана писмена изјава нижег војно-техничког чиновника Томислава Каузлирића:

Trailing white smoke, he flew vertically down, we did not see him after. Another victory for our detachment, fifth total for 2. Escadrille. Both airplanes from my detachment returned home with 20 hits each.

The last combat patrol at Krušedol, took off at 07:30 and a written account by nvtč Tomislav Kauzlarić survives to this day:

We sat in our cockpits and waited for a signal to take off. Once we received the signal, a red flare, we took off. We spotted a lone Me 110 in the air. „Dača“ attacked from above and from 300 meters away, and the gunner returned fire. He missed broadly. Then he turned around for a head on attack, but when German opened fire first, he suddenly broke off the attack by diving. In that moment I also approached at high speed from behind and above and opened cannon fire at him. Me 110 caught fire and I flew through his remains and the fire. I sharply banked to the

авион (фаб. бр. 4302) подофицира Вилхелма Месерера (Obfw. Wilhelm Messerer) и подофицира Карла Ханвека (Gefr. Karl Hanweck) срушио поред Крушедола. Авион (фаб. бр. 4325) поручника Курта Кребица (Oblt. Kurt Kriebitz) и подофицира Рудолфа Пака, из састава 3/ZG 26 тешко су оштетили југословенски „емили“ у близини Руме. Летећи на малој висини покушао је да се довуче до своје базе, али га је коначно докрајчила југословенска ПА одбрана у близини Бачке Тополе. Ниједна од поменутих посада није преживела. Авион (фаб. бр. 3726) капетана Херберта Каминског (Hptm. Herbert Kaminski), командира 2/ZG 26, принудно је слетео у близини Чоке у покушају да се врати у базу. Авион је потпуно изгорео, док су Камински и његов стрелац заробљени. Ослободиће их немачке трупе једанаест дана касније. „Месершмити Бф-110“ (фаб. бр. 3905) и (фаб. бр. 3730) успели су да се довуку до своје мађарске базе у Сегедину и оба су имала принудно слетање, на којем је последње поменути потпуно уништен.

Осим пилота 6. ловачког пука, у одбрану престонице се самоиницијативно укључила и једна патрола од два авиона из састава 31. ваздухопловне групе, 2. ловачког пука, базирана на летелишту Сушичко поље, на самом ободу Крагујевца. До данас нису у потпуности разјашњене све околности њиховог несумњиво јуначког подвига.

Већ у 5.55 часова састав 31.ВГ добија узбуну. На великој висини изнад Крагујевца ТВО је осмотрила непријатељску летелицу. По наређењу команданта 31.ВГ, мајора Миловановића, командир 101.Е капетан 1. класе Лекић издао је поручнику Јовчићу усмено наређење испред авиона на стајанци, да се стигне непријатељски авион који извиђа над аеродромом и да се спречи његов повратак у базу. По већ договореном начину, полећу по једна дежурна патрола из обе ескадриле.

Према изјави шефа механичара 101.Е/31.ВГ Ђорђа Кулића, такође у 5.55 часова на патролни лет полећу

observed an enemy airplane. Following the order by 31. VG maj Milovanović, 101. E Commander kik Lekić gave a verbal order to por Jovčić in front of his airplane to catch up with the enemy which was spying on the airfield and to prevent his return to base. In accordance with the already determined procedure, one alert patrol from each Escadrille took off.

According to the accounts of 101. E 31. VG mechanic Đorđe Kulić, also at 05:55 hours kap Živica Mitrović in L-24 and wingman rez por Dragutin “Mlađa” Bojović in L-23, took off. The written statement indicates they took off “in the direction of Belgrade” and that they did not return. It remains unknown why they were sent on patrol. Two patrols on alert have already taken off, as was previously agreed. Considering that the attack commenced at 06:51 hours, it remains unclear how they showed up over there almost a whole hour later, considering that the Messerschmitt Bf 109E has a flight endurance of one hour without the external fuel tank, which VVKJ machines were not equipped with. At best, they had enough time for five to ten minutes of combat.

It is without a doubt that they entered combat above Belgrade during the first German attack against the capital city. Bojović’s airplane was damaged in combat and he attempted to land at Zemun airfield trailing smoke. Por Bojović dove towards Bežanija in an attempt to land with damaged fighter. The Yugoslav anti-aircraft defence opened up. On por Bojović’s airplane the engine smoke turned in to a serious fire and in the last moment pilot aborted the landing and parachuted out of the airplane at low altitude while performing a vertical climbing manouver. Badly burned and choking in smoke, the army transported him to Zemun hospital. It remains unclear if the fire started due to damage sustained in combat or from the ground fire. Kap Mitrović allegedly then began pursuing the enemy while flying over Srem in northernly direction. He caught up with

Немачки оружар или члан посаде на бомби исписује морбидну поруку „Срећан Ускрс!“ непосредно пред полетање на борбену мисију ка Београду. База немачке јединице StG 77 на аеродрому Дета у Румунији, април 1941. године (МВ)
German armorer and crew member writing a morbid message – “Happy Easter!”, not long before take off on a combat mission towards Belgrade. StG 77 base at Deta airfield in Romania, April 1941 (MV)

нишана непријатељских ловаца. Тиме сам изгубио толико висине, да сам изгубио додир с непријатељем, као и с мојим пратиоцима.

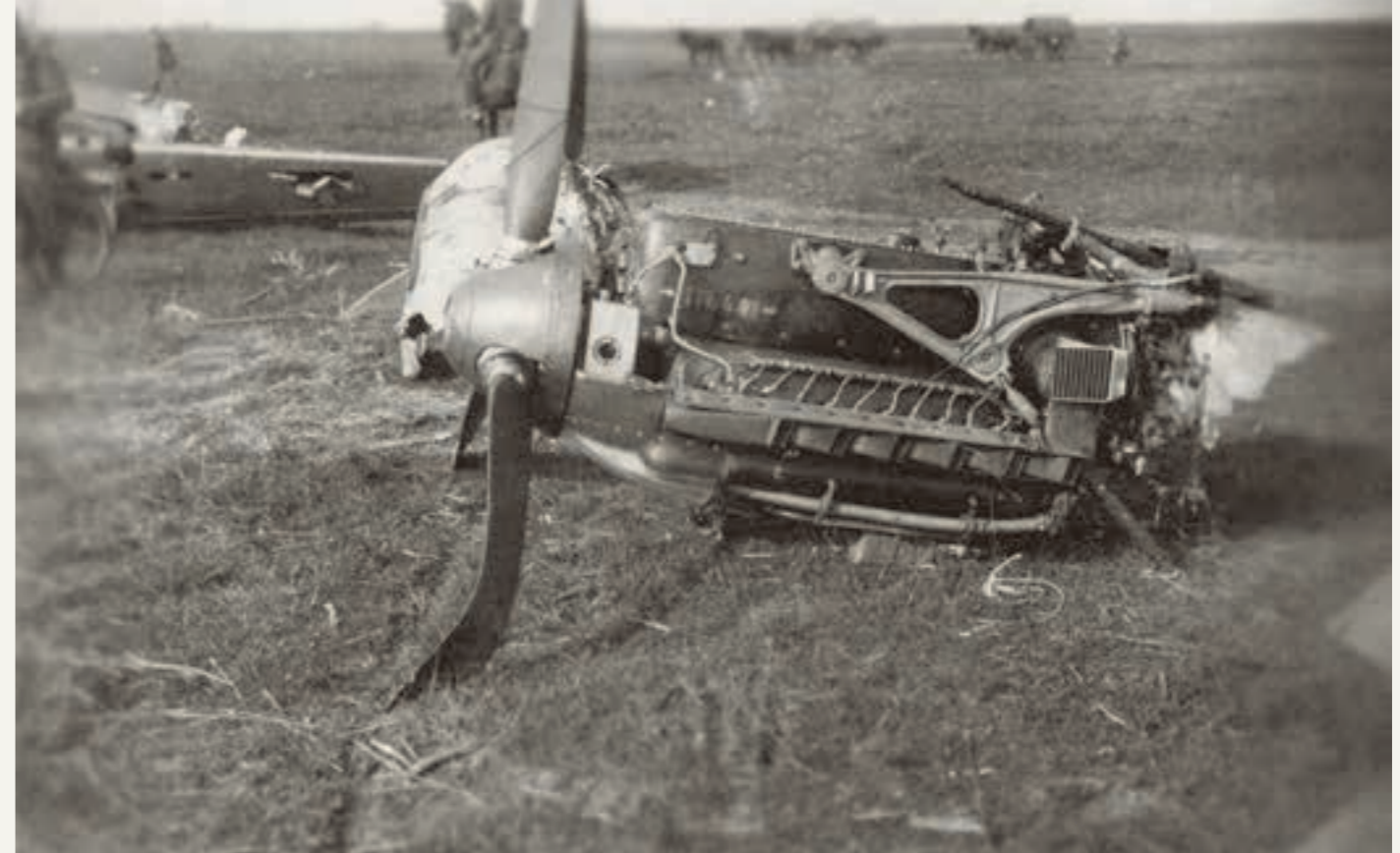
Уједно сам приметио да се мој мотор неправилно понаша. Упутио сам се на висини од око 2.000 метара према летишту Крушедол и приближавајући се исто-ме видим у ваздуху осамљени „До-17“, те два наша „месершмита“, који су се спремали да би га напали. Када су приметили мене, одаљили су се од циља, док сам ја јављао радиом да сам „јастреб“, зато нека се врате. Напао сам тог „дорнијера“ који се брзо након мог напада почео необично понашати. Почео је летети спирално, притом понирући пола спирале и пењући се у другом делу спирале. Брзо након тога чујем са земље, односно са аеродрома, радио-вест садржине: „Хало, јастребе, пази да се не судариш, посада је искочила, авион лети сам.“ Био сам на крају са муницијом, тако да сам био принуђен препустити авион судбини, односно његовом паду, пошто би ми нестало горива. Сишао сам, а техничко особље ме је дочекало с великим смехом. Нисам схватио шта је смешно и када су ми рекли да сам у образу црн као оцачар, схватио сам да сам пун уља. За време тог лета био сам погођен у хладњак за уље, стога неправилно понашање мотора. Уверен сам да сам био погођен приликом напада формације када је блистало око мене.

Авион поручника Лајха оправљен је сутрадан око поднева. Поручник Јован Капеших слетео је само са једном извученом ногом стајног трапа, међутим, авион није био оштећен захваљујући мајсторском слетању, а квар су механичари отклонили у току ноћи. Фантомски авион се срушио код села Каћа у Војводини. Од посаде је преживео само стрелац, који је искочио и кога су сељаци дотерали у Штаб пука. Код себе је имао карту са учртаним итинерером Бачко Ново Место – Београд. Са земље борбу је посматрало више цивила, међу њима и Павле Вукић, члан соколског друштва из села Госпођинци:

we found a part of a pelvis along with a thie, one severed arm and mangled pilot and crew member remains in flight suits. My friend took off the golden ring from the severed arm. We saw three or four more black coloured bombs, 120 cm in length and with a diameter of around 30 cm. They did not explode and were scattered. Thereafter this we returned to Gospodinci a little bit before 18:00 hrs.

Around 15:50 six more Yugoslav fighters took off. Again a mixed composition took off from 32. VG: kap Miho Klavora – nvtč Branislav Todorović, por Dobrica Novaković – nar Vladimir Gorup and Regiment Commander's aide kap Stevan Krajinović – ppor Miodrag Aleksić. Split in pairs and individually, attacking without a concrete tactic, the royal fighters encountered strong and organized defences from the German fighters. No airplanes were shot down, but according to some accounts three bombers were damaged. The Yugoslav pilots repeated the attack on the same group on its return flight after bombing Belgrade. This time, the defensive fire from the bombers was effective and por Novaković's Messerschmitt L-35 from 103. E was hit, he bailed out but opened his parachute too early. He fell in the vicinity of Pančevo. One of the witnesses of this event was a crew member from 6./KG 2, Oblt Hans Wolff:

We took off at 14:25. We attacked military barracks in Belgrade (Autokomanda – a.c.). This time the defences were stronger. From Novi Sad we were escorted by strong but inaccurate flak. The enemy Me 109 consistently attacked our group. We noticed they were rookies because they did not approach to closer than 150 meters. There were some six attackers who consistently disturbed us all the way to the target. Our group hit one Me 109 (most likely ppor Otmar Lajh – a.c.). Target was on fire. The attack altitude was around 4,500 meters. As we are passing Belgrade, I see the following: A lonely fighter diving on I./KG 2 which are flying below us. Just as the attack began,

У првом плану се виде остаци мотора „дајмлер-бенц“ фабрички број 116 441, са југословенског „месершмита“. После паљења авиона на Великим Радинцима, 6.ЛП престаје да постоји као јединица у летачком смислу, април 1941. године (Jan van den Heuvel)
Remains of Daimler Benz engine find factory number 116 441 belonging to a Yugoslav Messerschmitt. After torching at Veliki Radinci, 6.LP ceased existing as a flying unit, April 1941 (Jan van den Heuvel)

Борбу смо гледали са торња сеоске цркве. Изнад границе атара, између села Жабља, Ђурђева и Каћа, немачки бомбардер је био нападнут од стране југословенског ловца. Борба се одвијала на висини 1.000–1.500 метара. Чули су се пуцњи из митраљеза. Након маневрисања немачког бомбардера да би избегао ватру из нашег ловца, овај је ипак успео да му зађе за реп и отвори ватру. Након тога, бомбардер је праволинијски почео да пада према земљи, пао и разбио се. Пилот нашег ловца је направио неколико кругова изнад олупине и одлетео у правцу Новог Сада.

Са два бицикла смо после сат времена стигли на место пада авиона. Бомбардер је пао у близини Илијичиног салаша. При паду је авион ударио у ивицу багрењака поред салаша. Делови олупине су се расули на површини 20–30 јутара, и то у правцу села Ђурђева. При прегледању олупине нашли смо карлични део трупа, заједно са делом бутине, једну откинуту руку и измрцварени леш пилота или члана посаде у летачком комбинезону. Мој друг је са откинуте руке скинуо златан прстен.

his landing gear retracted, without any 'trails'. The pilot jumped out but his parachute did not open. A long white trail disappears in the distance. I am looking at the airplane which is turning like a dry leaf, until it fell down. One machine from III./KG 2 which was outside of the formation, dove vertically down towards earth, following the attack by three enemy fighters.

The shooting down of Ju 87 was claimed by kap Stevan Krajinović. German fighters claimed five victories. Oblt. Berthold Jung from 5./JG 77 claimed a Hurricane, which he most likely miss took for Yugoslav Bf 109, which was claimed by Oblt. Gerhard Koall from 7./JG 54, Oblt. Hubert Mütterich, Oblt. Hans-Ekkehard Bob, Commander of 9./JG 54 and Obfw. Richard Woick from 7./JG 54, whose claim was not formally recognized. During the return to the Arad airfield in Romanian, Obfhr. Alfred Pentenrieder from 8./JG 54 was seriously wounded in a hard crash landing when his Bf 109 E-7 (W.Nr. 6358) was

Монитор „Драва“ из састава Речне флотиле Морнарице Краљевине Југославије. Посада предвођена својим храбрим командантом, поручником бојног брода прве класе Александром Берићем, јуначки се борила против Луфтвафеа, оборивши и оштетивши неколико немачких обршавајућих бомбардера „штука“ (МВ)
Monitor "Drava" belonging to the Kingdom of Yugoslavia river flotilla. Crew led by brave Commander Lieutenant First Class, Aleksandar Berić, bravely fought against Luftwaffe, shooting down or damaging several Stuka dive bombers (MV)

ватру сваки пут кад ја започех напад, а прекидаше ватру чим отворих ватру. У току борбе, Немац је покушао да исту прекине, летећи пуном брзином и хватајући висину. Такође је покушао извлачење улажењем у облаке којих беше местимично на тој висини, али му не дадох да се прибере, држећи га и у облацима. Борба се одиграла на правцу Београд–Гроцка–Смедерево, са очигледном тежњом истога да се што пре дохвати румунско-бугарске границе и радијуса заштите својих ловаца.

Изнад Гроцке, због оштећења од моје ватре, поче да губи висину. Мотори почеше да му отказују и слабије раде, а мало затим, као да поче и ватра да слаби, тако да се нађосмо на неких 150-200 метара висине изнад брда Карађорђевог шанаца, изнад Смедерева, где беше пласиран 351. дивизион противаеропланске артиљерије, под командом резервног потпуковника Вида Косановића (иначе директора Смедеревске гимназије). Изнад овога места престаде да дејствује његова ватра. Ја међутим, мислећи да сам посаду побио док је аероплан одржаван у правцу, са справом „помоћни пилот“, а пошто немах чиме да га

nor knew i was on fire. The smoke was observed by the villagers and soldiers on the ground which they told me of later. As 200 km/hr was a low speed for the Messerschmitt and the engine failed due to hits, i flew over Jezava river and lined up at the terrain by the refinery about 2 km from Smederevo and I landed.

This time i almost made one more error, that is to lower the landing gear which would have been fatal and I jerked and released the landing gear lever. As soon as I made contact with the ground, due to the decrease in speed and insufficient air pressure to push the smoke back and also due to the impact, the flames enveloped me completely and the canopy flew off hitting me on the head. After several bounces I stopped. It was the scariest moment for me so far. Everything around me was on fire, the oxygen in the air was on fire, hence I sensed i was choking. I did not lose consciousness and momentary thinking that i cannot escape and that i will burn alive, I thought of the pistol as the only way out. I grasped the gun. It is still not clear to me that instead of unholstering the gun

Командант монитора „Драва“, поручник бојног брода прве класе Александар Берић, потонуо је заједно са својим бродом (МВ)
Monitor Drava Commander, Aleksandar Berić, sank together with his ship (MV)

запалим, јер немадох ниједан запаљиви метак, приђох му са десне стране са малом брзином (око 200 км/ч) и намером да погледам кроз кабину. Одједном добих рафал са своје леве стране, те не знајући да сам погођен, покушах да дам гас свом мотору са намером да га поново нападнем. Међутим, мотор отказа, што беше знак да сам погођен. И заиста, погледавши кроз кабину, видех како са леве стране иза мога седишта избија бензин, разбијан и ношен од ваздушне струје. Био сам погођен у бензински резервоар, који се налазио у трупу иза пилотског седишта. Овим рафалом запаљивих зрна био сам запаљен, те у кретању остављах за собом густ, црн дим који је ваздушна струја носила, те ја за тренутак нити га видех, нити знадох да сам запаљен. Дим су видели мештани и војници са земље, што ми касније причаху. Пошто је брзина од 200 км/ч мала за „месершмит“, а мотор је отказао услед поготка, то прелетим реку Језаву и ухватим терен поред рафинерије, на око два километра од Смедерева и слетим.

Овога пута замало да учиним још једну грешку, то јест да пустим точкове, што би сигурно било кобно, али се тргох и пустих команду стајног трапа. Чим додирнух земљу, услед смањене брзине и недовољног притиска ваздуха да гура пламен назад, а нешто и услед потреса, пламен ме потпуно обухвати, а утом одлетеше и врата [поклопац – прим. аут.] кабине, закачивши ме по глави. После неколико скокова, зауставих се.

Беше то најстрашнији тренутак за мене до тада. Све је око мене сагоревало, сагоревао је кисеоник у ваздуху, те осетих да се гушим. Свест нисам губио и тренутно, мислећи да нема излаза, а да не бих жив горео, помислих на пиштољ као једини излаз. Маших се за кубуру. Ни сада ми није јасно како, уместо да откопчам кубуру, откопчах везе којима сам био везан за аероплан и избацих се из седишта истога. Откопчаш се неколико метара од аероплана, устадох и почех да процењујем ситуацију. Пантоле [панталоне – прим. аут.] су ми биле прогореле, рукавице исто тако. Свукао сам их са руке, али исто тако делом и кожу. Капа одлетела са главе,

I unbuckled the straps and came out of my seat. I rolled several meters from the airplane, stood up and began assessing the situation. The pants were burned through and so were my gloves. I pulled them off my hands along with some skin. My hat flew off my head and most likely burned in the seat. I did not use the helmet along with speakers for the radio station as it was warm and as I mentioned earlier the radio station was not functioning so i placed the helmet behind me in the cockpit where it was later found. Have i had it on my head i would have protected my face from the fire. I felt sharp pain on my face, legs and arms but i did not lose consciousness. Some 150 meters from me some people stood by. I tried to call them over by waving my hands but none moved. I started heading towards them and they looked at me in wonder. They thought I was German. When I finally spoke in Serbian and asked to find some wagon to take me to hospital, they ran to get me help. They brought oil to cover my wounds and started saddling the horses. The oil was brought by one of the villagers whom I found out was Czech. As they placed some

Као пилот 161.Е/51.ВГ/6.ЛП на домаћем ловцу „рогожарски ИК-3“ гине у борби изнад Београда 6. априла 1941. Његов авион се срушио код Батајничке аде на Дунаву. Имао је 30 година. Почива на гробљу у Батајници.

Прог
ДУШАН Р. БОРЧИЋ

Born on 13 December 1910 in Bosanski Petrovac near Banja Luka. He graduated pilot school in 1933 and fighter school in 1937. As a pilot from 161. E/51. VG/6. LP flying domestic Rogožarski IK-3 fighter, he died in combat over Belgrade on 6 April 1941. His airplane crashed into Danube by Batajnica river island. He was 30 years old. He is buried at Batajnica graveyard.

Потпоручник
ЈОВАН Б. КАПЕШИЋ

Рођен је 27. септембра 1911. у Подгорици. Пилотску школу завршио је 1936, а ловачку школу 1938. године.

Као пилот 103.Е/32.ВГ/6.ЛП гине у ваздушној борби са немачким ловцима у околини Бешке, 7. априла 1941. Имао је 29 година. Почива на гробљу у Бешкој.

Прог
ЈОВАН В. КАРЕШИЋ

Born on 27 September 1911 in Podgorica. He graduated pilot school in 1936 and fighter school in 1938. As a pilot from 103. E/32. VG/6. LP he was killed during a dogfight

with German fighters in the vicinity of Beška on 7 April 1941. He was 29 years old. He is buried at Beška graveyard.

Потпоручник
ДОБРИЦА Р. НОВАКОВИЋ

Рођен је 27. новембра 1907. у селу Горња Трнава код Тополе. Пилотску школу је завршио 1930, звање војног пилота добио 1933, а ловачку школу 1937. године. Иако болестан, узлетео је као пилот 103.Е/32.ВГ/6.ЛП и изгубио живот у ваздушној борби 6. априла 1941. Искочио је из погођеног авиона, али је прерано отворио падобран, поцепавши га на реп авиона. Пао је у близини Панчева. Имао је 33 године. Почива на православном гробљу у Панчеву.

Прог
ДОБРИЦА Р. НОВАКОВИЋ

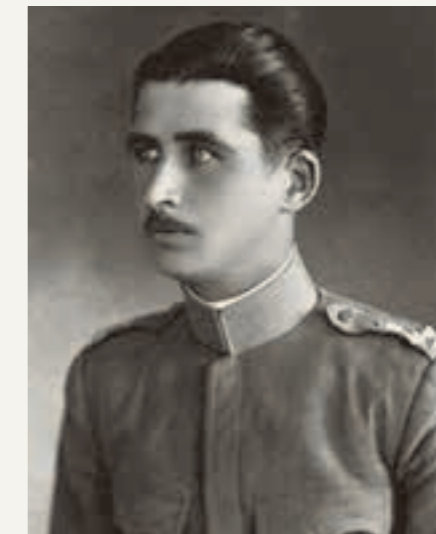
Born on 27 November 1907 in Gornja Trnava village near Topola. He graduated pilot school in 1930 and became military pilot

in 1933, graduating fighter school in 1937. Despite being ill, he took off as a pilot assigned to 103.Е/32.ВГ/6. LP and lost his life in combat on 6 April 1941. He bailed out of the damaged airplane and opened his parachute too early, snagging it on the tail of his airplane. He fell near Pančevo. He was 33 years old. He is buried at the Orthodox graveyard at Pančevo.

Нижи војно-технички чиновник
БРАНИСЛАВ С. ТОДОРОВИЋ

Рођен је 12. марта 1910. у Шапцу. Ваздухопловну механичарску школу завршио је 1932, затим пилотску и коначно ловачку школу 1936. године. Као пилот 103.Е/32.ВГ/6.ЛП погинуо је у ваздушној борби 7. априла 1941. Његов „месершмит“ се срушио у Дунав код Аде Хује, тело никада није пронађено. И даље се званично води као нестало у борби. Имао је 31 годину. Почива у Дунаву.

Nvtč
BRANISLAV S. TODOROVIĆ

Born on 12 March 1910 in Šabac. He graduated aviation mechanic school in 1939 and pilot and fighter schools in 1936. As a pilot from 103.Е/32.ВГ/6.ЛП he was killed in dogfight on 7 April 1941. His Messerschmitt crashed in Danube river by Huja river island and his body was never discovered. He is still officially listed as missing in action. He was 31 years old. His final resting place is in Danube river.

Наредик
КАРЛО Б. ШТРБЕНК

Рођен је 1907. у Загорју об Сави. Пилотску школу је завршио 1928, ловачку школу 1930, школу гађања 1931. и школу ноћног летења 1935. године. Као пилот 102.Е/51.ВГ/6.ЛП погинуо је у ваздушној борби 6. априла 1941. Напао је сам четири непријатељска ловца. Пао је поред села Глогоњски Рит тачно у 11.43 часова. Имао је 34 године.

ПОГЛАВЉЕ 6 СНАРТЕР

6

сувише цивилизовани да погину, који нису цивилизовани да се свађају око цене свог националног поноса, који нису били цивилизовани да се боре против немачке и италијанске агресије, иако су знали да не могу да победе. Питао сам се да ли југословенски национални понос, или понос неке друге земље, може да се пореди с ценом коју је Југославија добровољно платила. Као и већина људи, доста сам размишљао током последњих годину или две. И требала ми је година да разумем како су југословенски сељаци инстинктивно схватили да национални понос нема цену, да не може да се мери валутама, чак ни ценом крви. Југословенска поука је једноставно ова: Има много горих ствари од смрти, често је једноставније умрети, и увек је пожељније умрети него довести национални понос пред компромис. Усуђујем се да кажем да Румунија, Бугарска, Мађарска и остале нечасне земље сада почињу да схватају овај разлог. У рату не постоји предаја. Остало је на Југословенима, Грцима и Русима да докажу оно што су Кинези и Шпанци покушали много пре него што је Други светски рат почео. Југославија се још увек није предала и вероватно никад неће. Генерал Михаиловић и његови примитивни, једноставни сељаци настављају да се боре из дана у дан, са вилама и моткама, довољно јако, довољно тврдоглаво, упркос свим изгледима.

not too civilized to fight, who were not too civilized to die, who were not too civilized to quibble over the price of their national honor, who were not too civilized to have fought against the German and Italian aggressors even though they knew they could never win. At one time, I wondered if Yugoslavia's national honor, if any country's honor, could possibly be worth the price the Yugoslavs so willingly paid. Like most people, I've done a lot of thinking in the last year or two. And it's taken me a year to understand what the peasants of Yugoslavia understood instinctively; That national honor has no price; that it cannot be measured in terms of any currency, even the currency of blood. The lesson of Yugoslavia is simply this: That there are many things worse than death; that many times it is preferable to die; and that it is always preferable to die than compromise the national honor. I dare say the people of Romania, Bulgaria, Hungary, and the other dishonored countries are beginning to learn that lesson now. In this war, there is no such thing as surrender. But it remained for the Yugoslavs and the Greeks and the Russians to prove to us what the Chinese and the Spaniards had tried long before the second World War began. Yugoslavia has not yet surrendered and probably never will. General Mihailovich and his primitive, simple peasants go on fighting day after day, with pitchforks and cudgels, strong enough, stubborn enough to fight against any odds.

ПОГЛАВЉЕ 7 CHAPTER

а оштећено 16. Уништено је 59.528 метара трамвајске пруге, од укупно 80.000 м електричне трамвајске мреже. Од електричних постројења уништено је 15 трафо-станица.

Да би колико-толико утврдила чињенично стање, Општина је по наредби управника града, а одлуком председника општине, извршила попис становника 18. маја 1941. године. Из извештаја који је на основу овог пописа послат Фелдкомандатури 599, издвајамо следеће податке: „Општина је сместила 1.246 породица са 4.279 лица по другим становима. Код рођака и пријатеља сместило се око 7.000 породица са око 25.000 лица. Није се вратило у Београд око 100.000 лица (цивилних и војних).“ Цифре су дате апроксимативно. Према овом извештају види се да је 8.246 породица са око 30.000 лица остало без крова над главом. Ако се овоме дода и цифра од 100.000 оних који се нису вратили у град, постаје нам јасно зашто окупаторске власти нису могле прикупити никакве прецизније податке о личном и материјалном оштећењу грађана.

На основу сачуваних извештаја техничких екипа које су радиле на рашчишћавању града од рушевина сазнајемо о обиму разарања, порушеним и оштећеним објектима и радовима на њиховом оспособљавању. Овде ћемо навести само познатије јавне објекте и зграде.

In order to determine the exact state, the Municipality at the order of the City Mayor, issued a census on 18 May 1941. The following information was taken from the report sent to Feldkommandatur 599:

“The municipality has accommodated 1,246 families with 4,279 people in other apartments. About 7,000 families with about 25,000 people found accommodation with relatives and friends. About 100,000 people (civil and military) did not return to Belgrade”. The figures are given as approximate. According to this report, 8,246 families with about 30,000 people remained homeless. If this is added to the figure of 100,000 of those who have not returned to the city, it is clear that the occupying authorities could not collect any more precise data with respect to the personal and material damage to the citizens.

Based on the saved reports from technical teams working on clearing the city from ruins, we learn about the extent of destruction, demolition and damaged facilities and work on their rebuilding. The following list contains only some of the more famous public objects and buildings.

ПОГОЂЕНИ ОБЈЕКТИ У БЕОГРАДУ ТОКОМ НЕМАЧКИХ БОМБАРДОВАЊА 1941. ГОДИНЕ

(АНЂЕЛИЈА ДРАГОЈЛОВИЋ)

А. ВОЈНИ ОБЈЕКТИ

- Главни ђенералштаб, Милоша Великог бр. 9, зграда оштећена
- Министарство војске и морнарице, угао Немањине и Милоша Великог, зграда порушена
- Војна академија, Милоша Великог бр. 13, зграда порушена
- Главна војна болница, Пастерова бр. 2, зграда оштећена
- Команда жандармерије, Светог Саве бр. 14, зграда оштећена
- Гардијске касарне у Топчидеру, оштећене
- Касарне у Калемегданској тврђави, оштећене
- Аеродром Београд – пристанишна станична зграда оштећена
- Војни музеј на Калемегдану, оштећен
- Војни завод у Доњем граду, оштећен

Б. ЈАВНИ ОБЈЕКТИ И ЗНАЧАЈНЕ ЗГРАДЕ

- Главна железничка станица, тешко оштећена
- Железничка станица Дунав, оштећена
- Радио-станица Београд, оштећена
- Електрична централа, оштећена
- Главна пошта, телеграф и телефон, Косовска бр. 74, зграда оштећена
- Пошта Београд 2, Штросмајерова бр. 2, зграда тешко оштећена

OBJECTS IN BELGRADE STRUCK DURING THE GERMAN BOMBING IN 1941

(ANĐELIJA DRAGOJLOVIĆ)

A. MILITARY FACILITIES

- Chief General Staff, M. Velikog br. 9, the building is damaged
- Ministry of Military and Navy, corner of Nemanjina and M.Velikog, the building is demolished.
- Military Academy, M. Velikog 13, the building is demolished
- Main Military Hospital, Pasterova br. 2, the building is damaged
- Gendarmerie Command, St. Sava street 14, damaged
- Guards barracks in Topčider, damaged
- Barracks in Kalemegdan fortress, damaged
- Belgrade Airport - main building, damaged
- Military museum at Kalemegdan, damaged
- The Military Institute in Donji Grad, damaged

B. PUBLIC BUILDINGS AND SIGNIFICANT BUILDINGS

- The main railway station, badly damaged
- Dunav railway station, damaged
- Belgrade Radio station, damaged
- The power station, damaged
- The main post office, telegraph and telephone, Kosovska 74, damaged
- Beograd 2 post office, Štrosmajerova street 2, heavily damaged

у Београду, пуковника Тусена, који је он као извештај о искуствима упутио својој Врховној команди непосредно после бомбардовања. Др Јован Марјановић пише:

Бомбардовање је грађане потпуно изненадило. Град је био сасвим незаштићен, бомбе су падале и рушиле зграде, убијајући њихове становнике. Стотине људи покушало је да се склони у слаба земљана склоништа у дворишту Вазнесенске цркве и у Карађорђевој парку. Међутим, немачке бомбе погодиле су управо та склоништа и сви они који су се у њима налазили нашли су тамо смрт. Већи број грађана успео је да се спасе склањањем у подруме чвршћих зграда... Још је већи број оних који су одмах, најчешће без икаквих средстава, почели да беже, у намери да се од бомби склоне у околна села. Авалским, Обреновачким и Смедеревским друмом похрлиле су хиљаде бегунаца. Видевши то, немачки пилоти спуштали су се ниско, надлетали реке бегунаца и митраљирали их. Неорганизованост и општа паника захватили су град... Улице Београда биле су затрпане рушевинама, под којима су се често налазили рањени и убијени људи. По креветима, на подовима, по ходницима и у двориштима београдских болница лежали су рањеници и болнице више нису могле да их примају.

Пуковник Тусен у свом Извештају о искуствима из ваздушног напада на Београд одмах на почетку истиче да је „напад на Београд био мање у вези са војним операцијама“ и да је „сврха напада била да главни град, као седиште руководећих установа, паралише“, те да моралним притиском на становништво посредно утиче на командовање. Истичући изненађење као фактор који је највише допринео обиму учинка, каже да је оно „потпуно успело“, иако је непосредно пред напад била дата узбуна.

...Становништво је, међутим, помислило да се ради о вежби и на то није обратило пажњу. Напад свих авиона је временски био потпуно усклађен и затекао је

from the bombs. Avalski, Obrenovački and Smederevski roads were crowded with thousands of refugees. Seeing this, the German pilots descended low, flew over the columns of refugees, and strafed them. Disorganization and panic enveloped the city ... Belgrade streets were buried in ruins, where wounded and killed people were often found. The wounded were lying on beds, in the corridors and in the yards of Belgrade hospitals, and the hospitals could no longer receive them.

Colonel Tussen in his report on the experience of the air attack on Belgrade immediately at the beginning points out that “the attack on Belgrade was less a result of military operations“ and that “the purpose of the attack was that the capital, as the headquarters of Government institutions, gets paralyzed“ and that moral pressure on the population indirectly influences the command. Pointing surprise as the factor which contributed most to the achieved effect, he said that it “completely succeeded“, although alerted was sounded immediately before the attack.

... The population, however, thought it was an exercise and did not pay any attention to it. The attack by all airplanes was fully coordinated and found the population in houses or in the streets. People were still partially asleep, peasants moved from the periphery to the city center farmers markets. The start of the attack caused a lot of losses, and the moral impression was strong.

The morale effect of the attack was greatly enhanced by the hellish Stuka sirens and bombs, which to the inexperienced created the impression of imminent danger, even when they were out of reach. People were upset by the presence of women and children and the feeling that they cannot be effectively protected or assisted in any way. The panic was intensified by citizens who were left without roofs over their heads, wandering wildly in the streets. Everywhere scattered, heavily mutilated corpses created a nasty picture.

становништво у кућама или на улицама. Људи су још делимично спавали, сељаци су се са запрегама управо са периферије кретали ка центру града на пијаце. Почетак напада је због тога изазвао нарочито много губитака, а морални утисак био је снажан.

Морално дејство напада било је значајно појачано пакленим урлањем штука и бомби, које је на неискрене направило утисак непосредне опасности и онда када су били ван њиховог домета. Људе је нервирало присуство жена и деце и осећај да их се ни на какав начин ефикасно не може заштитити или им помоћи. Панику су појачавали грађани који су остали без крова над главом, избежумљено лутали улицама. Посвуда разбацани, јако осакаћени лешеве пружали су језовиту слику. Пошто је организација противваздушне заштите и службе спасавања потпуно затајила, лешеве су данима остали на улици покривени само цвећем.

Материјално дејство напада нарочито се осетило готово истовременим разарањем водоводних и електричних инсталација. Њихово онеспособљавање, у случају продужавања напада [већ] после две седмице довело би до катастрофе и принудило становништво да напусти град. Већ после седам дана почело је напуштање града...

У остатку извештаја Тусен се бави ефектима појединих врста бомби и степеном издржљивости појединих грађевина и непосредно пред сумирање искустава, даје прве податке о губицима. У једној прекинутој реченици, Тусен фатализмом покушава да објасни беспомоћност Београђана да се неприпремљени одбране од злочиначке стихије која се неизазвано сручила на њихове главе, заборављајући да је седми дан од бомбардовања — дан уласка немачких трупа, док у следећих неколико реченица покушава да одговорност за пљачку трговина, коју су извршили фолксдојчери, пребаци на београдску сиротињу и, у првом реду, на Цигане.

As the organization of air defense and rescue services completely failed, the corpses remained in the street for days only covered with flowers.

The material effect of the attack was particularly felt by the almost simultaneous destruction of water and electrical installations. Their disabling, in the event of the longer lasting attack (already) after two weeks, would lead to a disaster and force the population to leave the city. Already after seven days the outflow from city began..

The rest of the report treats the effects of certain types of bombs and the degree of resilience of particular buildings and just prior to summing up the experiences, gives the first loss data. In an interrupted sentence, Tussen tries to explain the helplessness of Belgrade to unprepared defend from the criminal gang, who inevitably fell on their heads, forgetting that the seventh day since the bombing - the day of the entry of German troops, while in the next few sentences, he tries to responsibility for the looting of shops, executed by Volksdeutschers, to Belgrade's poorer citizens, and primarily, Gypsies.

ПОГЛАВЛЪЕ 8 CHAPTER

8

Немачки тенкови у данашњој Црногорској улици испод Зеленог венца (Александар Огњевић)
German tanks in today's Crnogorska street below Zeleni Venac (Aleksandar Ognjević)

под руководством бившег капетана југословенске војске Фрица Руницког, истакла немачку заставу на хотелу „Москва“ и почела пљачку по трговинама и локалима. Тек сутрадан, 13. априла, око 9.00 часова, у Београд је на челу 11. оклопне дивизије ушао командант 1. оклопне групе Фон Клајст. На зачељу ове колоне у Београд су ушли и делови 8. оклопне дивизије, који су Саву прешли код Обреновца и Шапца, а истог дана био је успостављен скелски прелаз преко Дунава, куда су из Панчева пребачени знатни делови 46. моторизованог корпуса. Фон Клајст је сутрадан у Београду импровизовао параду.

Немачко командно возило пролази поред Старог двора (НБ)
German command vehicle passing the Old Palace (NB)

group, "Deutsche Mannschaft", led by the former Yugoslav army captain Fritz Runtzky, transferred the German flag to the hotel "Moskva" and started looting shops and restaurants. Only on the following day, on 13 April, at 9:00 am, the head of the 11th Armored Division entered Belgrade, Commander of the 1st armored group von Kleist. At the end of this column, parts of the 8th Armored Division, which crossed the Sava River at Obrenovac and Šabac, entered Belgrade, and the same day a float crossing across the Danube was established, where significant parts of the 46th motorized corps were transferred from Pančevo. The next day Von Kleist organized an improvised parade in Belgrade.

Немачка моторизована претходница улази у Београд (НБ)
German motorized vanguard entering Belgrade (NB)

Официр СС-а Фриц Клингенберг (17. децембар 1912 – 23. март 1945), који је са седам војника ушао у Београд и заузео га (Жан Луис Роба)
SS officer Fritz Klingenberg (17 December 1912 – 23 March 1945), who entered Belgrade and captured it with seven soldiers (Jean Luis Roba)